

Головний редактор:

Присяжнюк Володимир Костянтинович, ректор Академії муніципального управління, д.т.н., професор, Заслужений діяч науки і техніки України.

Заступники головного редактора:

Даций Олександр Іванович, директор Науково-навчального інституту регіонального управління та місцевого самоврядування Академії муніципального управління, д.е.н., професор, Заслужений працівник освіти України

Лоцихін Олександр Миколайович, д.ю.н., завідувач кафедри теорії, історії держави і права та конституційного права Академії муніципального управління, Заслужений економіст України

Шеф-редактор:

Головач Володимир Володимирович, кандидат юридичних наук, директор аудиторської фірми "Аналітик".

Члени редакційної колегії:

Баймуратов Михайло Олександрович, д.ю.н., професор кафедри муніципального права Академії муніципального управління

Вініченко Ігор Іванович, д.е.н., доцент, завідувач кафедри економічної теорії та економіки сільського господарства Дніпропетровського державного аграрного університету

Глушков Валерій Олександрович, д.ю.н., професор кафедри адміністративних та кримінальноправових дисциплін Академії муніципального управління

Іванюта Василь Романович, д.е.н., доцент, професор кафедри менеджменту Полтавського університету економіки і торгівлі

Кампо Володимир Михайлович, к.ю.н., професор кафедри муніципального права, суддя Конституційного суду України

Клименко Олена Вікторівна, к.ю.н., доцент кафедри теорії, історії держави і права та конституційного права Академії муніципального управління

Клименюк Микола Миколайович, завідувач кафедри менеджменту Академії муніципального управління, д.е.н., професор

Кондрашихін Андрій Борисович, д.е.н., доцент, завідувач кафедри фінансів Академії муніципального управління

Кононенко Леонід Минович, к.ю.н., професор кафедри адміністративних та кримінальноправових дисциплін Академії муніципального управління

Копан Олексій Володимирович, д.ю.н., професор, перший заступник Керівника Міжвідомчого науково-дослідного центру з проблем боротьби з організованою злочинністю при Раді національної безпеки і оборони України

Корецька Світлана Олександрівна, д.е.н., доцент, професор кафедри фінансів Академії муніципального управління

Литвин Олександр Петрович, к.ю.н., професор, завідувач кафедри адміністративних та кримінальноправових дисциплін Академії муніципального управління

Луць Володимир Васильович, д.ю.н., професор, член-кореспондент Академії правових наук, завідувач кафедри цивільноправових дисциплін Академії муніципального управління

Манцевич Юрій Миколайович, д.е.н., доцент, завідувач секретаріату Комітету Верховної Ради України з питань будівництва, містобудування і житловокомунального господарства

Невелєв Олександр Мішійлович, д.е.н., доцент, завідувач кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності Академії муніципального управління

Озерський Ігор Володимирович, доктор юридичних наук, доцент, академік міжнародної кадрової академії, відмінник освіти України, радник юстиції, проф. кафедри кримінального права та правосуддя Запорізького нац. університету

Приходько Христина Вікторівна, к.ю.н., доцент, завідувач кафедри муніципального права Академії муніципального управління

Прушківський Володимир Геннадійович, д.е.н., професор, перший проректор Запорізького національного технічного університету

Сук Петро Леонідович, д.е.н., доцент, професор кафедри обліку і аудиту Академії муніципального управління

Фрицький Юрій Олегович, д.ю.н., професор кафедри теорії, історії держави і права та конституційного права Академії муніципального управління

Царенко Оксана В'ячеславівна, д.е.н., доцент, завідувач кафедри обліку і аудиту Академії муніципального управління

Випусковий редактор:

Куцяк Олександр Анатолійович

ЕКОНОМІКА ФІНАНСИ ПРАВО

ЩОМІСЯЧНИЙ ІНФОРМАЦІЙНО- АНАЛІТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

№ 3/1'2015

(видається з 1994 року)

ISSN 2409-1944

Журнал включено

до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата з економічних наук

Постанова президії ВАК України від 06 жовтня 2010 р. № 1-05/6. Реєстраційне свідоцтво серії KB № 4384 від 18 липня 2000 р.

Засновник:

Аудиторська фірма "Аналітик" спільно з Академією муніципального управління та Національною академією внутрішніх справ України

Статті обов'язково проходять

відбір, внутрішнє і зовнішнє рецензування

Рекомендовано до друку Вченою радою Академії муніципального управління. Протокол №35 від 12 березня 2015 року. Повний або частковий передрук матеріалів журналу допускається лише за згодою редакції. Відповідальність за добір і викладення фактів несуть автори. За зміст та достовірність реклами несе відповідальність рекламодавець.

Підписано до друку 12.03.2015

Формат 60/84/8

Наклад – 250 прим.

Адреса редакції: 01001, м. Київ, вул. Хрещатик, 44

Телефони: (099) 143-03-99, (066) 178-20-42, (097) 178-90-89

Факс: (044) 279-63-47

E-mail: efp.redaktor@gmail.com

Сайт: www.efp.in.ua

ISSN 2409-1944

© "Аналітик", 2015

© "Економіка. Фінанси. Право", 2015

Суб'єкт видавничої справи

Типографія: ТОВ "Міжнародний бізнес центр"

ЗМІСТ

ЕКОНОМІКА

В.М. ШЕВЧЕНКО. Операційний аналіз як інструмент планування податкових платежів в системі електронного адміністрування ПДВ	3
Е.І. ДАНІЛОВА, В.В. ПЕРЕДЕРІЙ. Реструктуризація, як елемент процесу адаптації вітчизняних підприємств до умов ринку ЄС	7
Д.О. ЛАЗАРЕНКО. Проблеми реформування облікової політики у сфері товарообмінних операцій ...	9
А.М. НОВІКОВА. Актуальні проблеми функціонування тарифної політики авіакомпанії	13
С.В. РОМАНЧУК. Інтегральні показники екологічної та економічної ефективності переробки відходів: зарубіжні підходи	15
Н.Ф. РОЗУМОВИЧ. Формування альтернатив конкуренто-орієнтованої фінансової стратегії машинобудівних підприємств Івано-Франківської області	20
С.А. ТКАЧЕНКО. Особливості проведення функції аналітичної обробки техніко-економічної інформації додаткових витрат на підвищення якісних характеристик та технічних параметрів готової продукції промислових підприємств і науково-виробничих об'єднань країни	24
Ю.Г. ВЛАСЕНКО. Матеріально-технічні ресурси сільськогосподарських підприємств та ефективність їх використання	27

ПРАВО

М.І. ЯРМОЛЕНКО. Трансформація статусу російської мови в Україні: національний та регіональний виміри	32
Кому вигідна ліквідація "Дельта Банку"?	26

ШЕВЧЕНКО

Валентина Миколаївна

УДК 657.01

кандидат наук з державного управління, доцент кафедри міжнародного обліку і аудиту, Дніпропетровський університет ім. Альфреда Нобеля

ОПЕРАЦІЙНИЙ АНАЛІЗ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПЛАНУВАННЯ ПОДАТКОВИХ ПЛАТЕЖІВ В СИСТЕМІ ЕЛЕКТРОННОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ПДВ

OPERATIONAL ANALYSIS AS A PLANNING TOOL TAX PAYMENTS IN THE E-VAT ADMINISTRATION

Розглядається проблема планування податкових платежів підприємства в системі електронного адміністрування ПДВ. Пропонується використовувати операційний аналіз, званий також аналізом «витрати-обсяг-прибуток». Запропоновано використовувати формули для розрахунку планових показників собівартості самостійно виготовлених товарів/послуг, які можна застосовувати при визначенні бази оподаткування ПДВ в окремих випадках.

Рассматривается проблема планирования налоговых платежей предприятия в системе электронного администрирования НДС. Предлагается использовать операционный анализ, называемый также анализом «затраты-объем-прибыль». Предложено использовать формулы для расчета плановых показателей себестоимости самостоятельно изготовленных товаров/услуг, которые можно применять при определении базы обложения НДС в отдельных случаях.

Considers the problem of planning the tax payments of the company in the electronic administration of the VAT. It is proposed to use operational analysis, also called the analysis of cost-volume-profit. It is proposed to use the formulas for calculating targets cost of self-produced goods/services that can be applied when determining the base of the VAT in some cases.

Ключові слова: операційний аналіз, планування витрат, система електронного адміністрування ПДВ

Ключевые слова: операционный анализ, планирование расходов, система электронного администрирования НДС

Keywords: operational analysis, planning of expenses, system of electronic administration of the VAT

ВСТУП

Однією з найважливіших проблем функціонування підприємств в умовах інтеграція України до європейських структур є наближення її податкової системи до європейських стандартів. Удосконалення податкового законодавства та його адміністрування потребує подальшого реформування відповідно до загальноєвропейського досвіду. Так відповідно до змін, внесених до Податкового кодексу України (далі – Кодекс) Законом України від 31 липня 2014 року № 1621-VII «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України» (далі – Закон № 1621) [1], з 1 січня 2015 р. запроваджено систему електронного адміністрування податку на додану вартість (далі – ПДВ). Електронна система обліку ПДВ буде визначати потенційну суму податкових зобов'язань, на яку платник податку зможе виписати податкову накладну в Єдиному реєстрі податкових накладних (далі – ЄРПН). Так, платник податку має право зареєструвати в ЄРПН податкову накладну, в якій загальна сума ПДВ не перевищує суму, обчислену за формулою [1]:

$$\sum \text{Накл} = \sum \text{НаклОтр} + \sum \text{Митн} + \sum \text{ПопРах} - \sum \text{НаклВид} - \sum \text{Відшкод} - \sum \text{Перевищ},$$

де: $\sum \text{НаклОтр}$ – загальна сума податку за отриманими платником податковими накладними, зареєстрованими в Єдиному реєстрі податкових накладних; $\sum \text{Митн}$ – загальна сума податку, сплаченого платником при ввезенні товарів на митну територію України; $\sum \text{ПопРах}$ – загальна сума поповнення рахунку в системі електронного адміністрування податку на додану вартість з власного поточного рахунку платника; $\sum \text{НаклВид}$ – загальна сума податку за виданими платником податковими накладними, зареєстрованими в Єдиному реєстрі податкових накладних; $\sum \text{Відшкод}$ – загальна сума податку, заявлена платником до бюджетного відшкодування; $\sum \text{Перевищ}$ – загальна сума перевищення податкових зобов'язань, зазначених платником у поданих податкових деклараціях над сумою податку, що міститься в складених таким платником податкових накладних, зареєстрованих в Єдиному реєстрі податкових накладних.

Крім того, Законом № 1621 внесено зміни до визначення бази оподаткування ПДВ в окремих випадках: з 01.01.2015 р. база оподаткування

визначається виходячи з договірної (контрактної) вартості товарів/послуг за винятком контрольованих операцій, але не може бути нижчою ціни придбання товарів (для самостійно виготовлених – не нижче їх собівартості) або балансової вартості необоротних активів [1]. В цьому аспекті слід зазначити, що фінансова звітність сама по собі не розкриває показники собівартості продукції по кожному окремому її виду. Тож *актуальною* для підприємства стає необхідність планування податкових платежів в бюджет за елементами витрат.

Одним з досить простих і в той же час результативних методів аналізу структури витрат є *операційний аналіз*, званий також аналізом «витрати-обсяг-прибуток», або CVP – аналіз (costs, volume, profit). Поява такої системи аналізу мала суто бухгалтерську причину, а в подальшому вона стала важливим елементом управлінського обліку.

Розвитку теорії і практики організації управлінського обліку сприяли праці вітчизняних і зарубіжних учених: П.Й. Атамаса [2], Ф.Ф. Бутинця [3], С.Ф. Голова [4], В.М. Добровського [5], К. Друрі, Б. Нідлза, А.Д. Шеремета [6] та інших. Але дана тематика потребує подальшого, ширшого дослідження.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Мета статті – операційний аналіз, як ефективна та невід’ємна частина процесу планування податкових платежів підприємства в системі електронного адміністрування ПДВ.

РЕЗУЛЬТАТИ

В основі аналізу співвідношення «витрати-обсяг-прибуток» лежить розподіл витрат на постійні та змінні. Сьогодні однозначно говорити про те, хто стояв біля витоків обґрунтування теорії класифікації постійних і змінних витрат досить складно. Огляд літератури свідчить про наступне: ще в 1781 р. Т.Є. Кліпштейн у своїй книзі «Вчення про альтернативи в обліку» показав на прикладі металургійного виробництва, як прямі витрати потрібно відносити на окремі його фази, а накладні витрати – прямо на рахунок результатів за період.

Ж. Курсель-Сенель у праці «Теорія і практика підприємництва в землеробстві, ремеслі і торгівлі» (Штуттгарт, 1869 р.) запропонував розділити витрати на «особливі» і «загальні».

Вперше на користь обліку граничних витрат висловився відомий німецький учений О. Шмпаленбах в 1899 році.

Огляд літератури показує, що чітке розмежування між постійними і змінними витратами було проведено ще на початку XX століття Генрі Гессом. Він зазначав, що до постійних витрат відносяться всі ті статті, які передбачають підготовку виробництва, а в якості загальних змінних витрат – всі залишені елементи. У 1923 р. Дж. Кларком була обґрунтована необхідність розподілу витрат виробництва на постійні та змінні [7, с.319].

Розвиток теорії класифікації затрат на постійні та змінні з точки зору можливостей її практичного застосування сприяли зародженню і вдалою апробації ідеї, яка заклала основу для появи системи «директ-

костинг». Її поява пов’язана з конкретними історичними умовами і було обумовлено тим, що західні компанії зіткнулися з великими труднощами, пов’язаними зі збутом готової продукції. До 1928 року нереалізовані запаси готової продукції оцінювалися за собівартістю, обчисленої в повному обсязі. На думку ряду американських економістів, така оцінка призводила до того, що багато з їх точки зору постійні витрати штучно спотворювали прибуток. Щоб виявити даремні постійні витрати, на їхню думку, слід було визначити віддачу від понесених витрат, тобто зв’язок обсягу виробництва з витратами і доходами.

До числа найважливіших показників операційного аналізу є *маржинальний дохід (МД)*, який являє собою різницю між виручкою від реалізації (*Р*) і змінними витратами (*ЗВ*) або суму постійних витрат (*ПВ*) і прибутку (*П*), тобто:

$$МД = Р - ЗВ \quad (1).$$

$$МД = П - ПВ \quad (2),$$

де *МД* – маржинальний дохід; *Р* – виручка від реалізації; *ЗВ* – змінні витрати; *ПВ* – постійні витрати; *П* – прибуток.

Із формули випливає:

$$П = МД - ПВ \quad (3).$$

Для визначення суми прибутку (*П*) замість маржинального доходу використовується добуток виручки від реалізації (*Р*) і питомої ваги маржинального доходу в ній (*d_{МД}*):

$$МД = Р \times d_{МД} \quad (4).$$

Тоді:

$$П = Р \times d_{МД} - ПВ \quad (5),$$

де *d_{МД}* – питома вага маржинального доходу у виручці від реалізації.

Остання формула використовується тоді, коли необхідно проаналізувати прибуток від реалізації декількох видів продукції.

При аналізі прибутку від реалізації одного виду продукції можна використовувати модифіковану формулу визначення прибутку, якщо відомі кількість проданої продукції (*q*) і ставка маржинального доходу (*МДс*) в ціні за одиницю продукції:

$$П = q \times МДс - ПВ \quad (6),$$

де *МДс* = *Ц* – *ЗВ*.

Звідси:

$$П = q \times (Ц - ЗВ) - ПВ \quad (7),$$

де *Ц* – ціна за одиницю продукції.

Отже, при системі «директ-костинг» схема побудови звітів про доходи багатоступінчаста. У них містяться принаймні два фінансових показники: маржинальний дохід (*МД*) і прибуток (*П*). Головною ж особливістю даного аналізу є те, що собівартість промислової продукції враховується і планується тільки в частині змінних витрат (*ЗВ*). Постійні ж витрати (*ПВ*) збирають на окремому рахунку і з заданою періодичністю списують безпосередньо на дебет рахунку фінансових результатів. Їх не включають до розрахунку собівартості виробів, а як витрати звітного періоду списують з отриманого прибутку протягом того періоду, в якому вони були

зроблені. За змінними витратами оцінюються також залишки готової продукції на складах на початок і кінець року та незавершене виробництво.

Основна перевага цієї концепції полягає в тому, що обмеження собівартості продукції лише змінними витратами дозволяє спростити облік і контроль за витратами, собівартість стає більш прозорою за рахунок скорочення кількості статей, а окремі затрати – краще контрольованими.

Тож при плануванні суми податкових зобов'язань від реалізації самостійно виготовлених товарів/послуг, а саме на етапі визначення бази оподаткування ПДВ, яка має бути не нижче їх собівартості, можна враховувати суму змінних витрат (**ЗВ**) таких товарів/послуг.

Маржинальний дохід, також як і підсумковий фінансовий прибуток має важливе значення для управління собівартістю продукції. Вони показують

залежність цих показників від цін на продукцію, структури своєї продукції, величини змінних і постійних витрат.

На підставі формул (6) і (7) можна виділити наступні стратегічні рішення щодо обсягів виробництва продукції/послуг та формування відпускної ціни на них (табл. 1).

Проте слід зазначити, що даний метод не допомагає у встановленні цін на довгостроковий період, оскільки необхідно покривати не тільки змінні витрати, але і постійні, відшкодування яких необхідне для відтворення основних засобів, що експлуатуються в процесі виробництва.

Водночас слід зауважити, що постійні витрати (**ПВ**) схильні до впливу інфляції. Якщо, наприклад, плата за оренду підвищується через інфляцію, то постійні витрати будуть збільшуватися, але це буде відбуватися не через зміни обсягу діяльності.

Таблиця 1

Стратегії підприємства для різних варіантів маржинального доходу

Значення показника	Стратегія
Негативний внесок (продукт не окупає прямі змінні витрати)	<i>Необхідно припинити виробництво:</i> припинити продаж; вивчити можливості продажу відповідних виробничих потужностей. <i>Змінити ціну:</i> вивчити потенціал ринку щодо підвищення ціни; розробити програму зниження витрат; визначити, чи є рівень можливого зниження витрат достатнім для того, щоб гарантувати позитивний внесок у прибуток підприємства; чи можна при цьому зберегти рівень споживаних якостей продукції/послуг.
Продукт окупає змінні витрати і невелику частину постійних витрат	Необхідно проаналізувати структури собівартості, конкурентоспроможності та необхідних у майбутньому інвестицій. <i>З цією метою необхідно отримати відповіді на наступні питання:</i> чи будуть майбутні потреби у грошових коштах для збереження конкурентоспроможності конфліктувати з необхідністю інвестицій в продукцію з більшим маржинальним доходом (якщо так, то можливо поступове припинення виробництва продукції); чи покриває маржинальний дохід постійні витрати, прямо пов'язані з цією продукцією (якщо немає, то необхідно вивчити можливість зниження витрат або інвестування під майбутнє зростання); чи можливо підвищення ринкової ціни для збільшення маржинального доходу (якщо так, то негайно підвищувати ціни, звертаючи при цьому особливу увагу на набір цін по всій продукції).
Продукт покриває власні прямі змінні витрати і більшу частину загальних постійних витрат	Необхідно стимулювати зростання продукту для збільшення продажів і прибутку. <i>З цією метою необхідно:</i> сконцентрувати інвестиції на продукцію для підвищення конкурентоспроможності за рахунок підвищення споживчої цінності для покупців; вкладати кошти в набір інструментів маркетингу для збільшення збуту; вивчити потреби в нових виробничих потужностях.

Якщо базова формула визначення загальних витрат має такі показники:

$$ЗВ = ПВ + ЗВ_{од. К} \quad (8),$$

то при визначенні рівняння загальних витрат (**ЗВ**) самостійно виготовлених товарів/послуг підприємства слід враховувати прогнозований індекс інфляції ($i_{inf.}$), а саме:

$$ЗВ = ПВ \times i_{inf.} + ЗВ_{од.} \quad (9),$$

де **ЗВ** – загальні витрати; **ПВ** – постійні витрати; **ЗВ** – змінні витрати на одиницю товарів/послуг; **К** – кількість виробленої продукції; $i_{inf.}$ – прогнозований індекс інфляції.

ВИСНОВКИ

Таким чином, при плануванні податкових платежів підприємства з ПДВ, а саме для збалансованого функціонування його ПДВ-рахунка в системі електронного адміністрування й зменшення

відтоку грошових коштів доцільно розраховувати обсяги закупівлі та продажу товарів/робіт/послуг застосовуючи інструменти оперативного аналізу, а саме на основі оцінки взаємозв'язку витрат, обсягу і прибутку.

У перспективі застосовуючи операційний аналіз, як ефективну та невід'ємну частину процесу планування податкових платежів підприємства, можна оперативно знаходити відповіді на практичні питання щодо зміни обсягу, структури продажів та їх беззбитковості, а також доцільності прийняття замовлення за зниженими цінами, впливу зміни цін, змінних і постійних витрат на фінансові результати діяльності підприємства.

Література

1. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України: Законом України від 31 липня 2014 р. № 1621-VII

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.

2. Атамас П.Й. Управлінський облік: Навчальний посібник / П.Й. Атамас. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 440 с.

3. Бухгалтерський управлінський облік: [підручник] / Ф.Ф. Бутинець, Т.В. Давидюк, Н.М. Малуґа, Л.В. Чижевська; за ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. – 2-е вид., перероб. і доповн. – Житомир: Рута, 2002 – 480 с.

4. Голов С.Ф. Управлінський облік: підручник / С.Ф. Голов. – К.: Лібра, 2003. – 704 с.

5. Добровський В.М. Управлінський облік: навч. посіб. / В.М. Добровський, Л.В. Гнилицька, Р.С. Коршикова; за ред. В.М. Добровського. – К.: КНЕУ, 2005. – 278 с.

6. Шеремет А.Д., Сайфулін Р.С., Негашев Є.В. Методика фінансового аналізу. - 3-е вид. перераб. і доп. - М.: ИНФРА-М, 2002. - 208с.

7. Богатин Ю.В. Управлінський облік: інформаційне забезпечення раціональних планових рішень фірми / Ю.В. Богатин. – . М.: Фінанси і статистика, 2008 р. – 332 с.

ДАНИЛОВА

Ельвіра Ігорівна
ehdanilova@mail.ru

УДК 65.012.3 (045)

РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ, ЯК ЕЛЕМЕНТ
ПРОЦЕСУ АДАПТАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНИХ
ПІДПРИЄМСТВ ДО УМОВ РИНКУ ЄС

ПЕРЕДЕРІЙ

Віктор Васильович
perederiyv@bigmir.netRESTRUCTURING AS AN ELEMENT OF
NATIONAL ENTERPRISES ADAPTATION
TO THE EU MARKET CONDITIONSкандидат економічних наук,
Національний авіаційний
університеткандидат економічних наук,
Національний авіаційний
університет

В даній статті авторами визначено загальні цілі реструктуризації підприємства в рамках євроінтеграційних процесів, що відбуваються в країні, методологічні підходи до її здійснення. Розглянуто етапи формування нової організаційної структури та проаналізовані основні помилки вітчизняного топ-менеджменту при проведенні реструктуризації.

В данной статье авторами определены общие цели реструктуризации предприятия в рамках евроинтеграционных процессов, происходящих в стране, методологические подходы к ее осуществлению. Рассмотрены этапы формирования новой организационной структуры и проанализированы основные ошибки отечественного топ-менеджмента при проведении реструктуризации.

In this article, the authors identified general objectives of enterprise restructuring within the European integration processes taking place in the country, and methodological approaches to its implementation. Stages of new organizational structure development are considered and the basic errors of management during the restructuring process are analyzed.

Ключові слова: реструктуризація, організаційна структура, ефективність, менеджмент

Ключевые слова: реструктуризация, организационная структура, эффективность, менеджмент

Key words: restructuring, organizational structure, efficiency, management

ВСТУП

Головною метою діяльності підприємства є отримання прибутку. В свою чергу, успішним підприємство є тоді, коли воно виробляє таку продукцію, що користується попитом на ринку, тобто таку, яка продається і продається з прибутком. Зі зростанням процесів глобалізації відбувається збільшення розмірів підприємств. Їх структура стає більш розгалуженою і менеджерам стає все важче ефективно здійснювати управління організаціями. В умовах сьогодення, багато вітчизняних підприємств відчувають потребу в зміні організаційної структури. Причинами проведення подібних змін є придбання нових активів або бізнесу, продаж непрофільних активів, необхідність у вчасній реакції на зміни в конкурентному середовищі, потреба у підвищенні керованості великою кількістю бізнес-одиниць та підрозділів тощо.

Значні зміни викликають великі витрати, при чому як прямі так і непрямі, пов'язані з недоотриманням прибутку через роботу компанії не на повну потужність в період організаційних змін. Тому, перед тим як прийняти остаточне рішення про проведення реорганізації, необхідно розрахувати, чи варто її проводити. Зазначена проблема є, на сьогоднішній день, досить актуальною і вивчається багатьма дослідниками, зокрема і практиками. Серед них Джон Коттер, Джині Даніель Дак, Біл Манк, Роберт Кеган, Джон Коттер, Томас Малоун та інші. [1,2,3]

МЕТА РОБОТИ

Метою даної статті є вивчення основних етапів реструктуризації в Україні та західних підходів до реструктуризації з метою підвищення ефективності діяльності підприємств як в Україні, так і на ринку ЄС.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Робота виконана на основі аналізу аналітичних оглядів спеціалізованих періодичних видань, наукових праць, ресурсів Internet тощо, зібраних авторами у процесі дослідження даної проблеми.

В процесі дослідження застосовувалися загально-наукові методи дослідження: системний аналіз та абстрактно-логічний, класифікації та типології тощо.

РЕЗУЛЬТАТИ

Оптимізація організаційної структури дає можливість підвищити ефективність компанії, але її зміна є досить складним явищем. Щоб відповідати задачам бізнесу, вона повинна поєднувати різні за своєю природою фактори – від цілей та стратегій організації до взаємовідносини в колективі. Саме тому, не існує єдиного наукового погляду на процес оптимізації організаційної структури компанії.

Доцільно згадати і про вимоги до структури. Вимогами є ряд умов і обмежень, яким повинна відповідати структура компанії. Ці вимоги можна умовно розділити на загальні, яким організаційна структура повинна відповідати незалежно від виконуваних нею завдань, і спеціальні, що визначаються цілями реорганізації.

Якщо говорити про загальні цілі, то будь-яка організаційна структура повинна бути: прозорою, тобто зрозумілою власникам, менеджерам і співробітникам; добре керованою – всі адміністративні впливи мають здійснюватись і аналізуватись точно і своєчасно; гнучкою, щоб при необхідності компанія могла швидко реагувати на зміни в зовнішньому та внутрішньому середовищі; рентабельною – затрати на підтримку такої структури повинні знаходитись у відомій відповідності з фінансовими результатами господарської діяльності компанії. Що

стосується спеціальних вимог до організаційної структури, то вони визначаються цілями змін, що здійснюються.

Відомо багато класичних організаційних структур (лінійна, функціональна, лінійно-функціональна, матрична, дивізійна тощо). Класична ієрархія хоча і сприяє економії масштабу, але перешкоджає навчанню організації і робить її неповороткою. Значного поширення набуває ідея, пов'язана з можливістю використання одного чи декількох з чотирьох "D" – *demerger* (процес, зворотний злиттю), *delaying* (видалення шарів, що робить структуру більш плоскою, "горизонтальною"), *downsizing* (зменшення розмірів організації), *decentralisation* (децентралізація) [3, ст. 437].

Аналізуючи ці процеси стосовно застосування у власній організації важливо пам'ятати, що головне при видаленні частини структур – не втратити важливі компетентності, при розкладі на складові – не втратити важливі комунікаційні канали, за якими відбувається обмін знаннями, інноваціями тощо, чи розробити нові механізми взаємодії.

Існують і інші підходи до розробки структур нового типу. Одним з них є метод Уомека і Джонса, відомий як *lean production* [1]. В українській літературі його часто перекладають як "бережливе (або гнучке) виробництво". В його основі лежить усунення "непотрібних" видів діяльності, нова "лінійна" логістика, міжфункціональні команди співробітників, які можуть переходити від одних видів діяльності до інших, і "постійне прагнення до самовдосконалення". Даний метод з успіхом використовується в ряді крупних західних компаній.

Ще одним підходом є "зіркова організація" (інша назва *starburst organisation*) [1]. В центрі такої структури знаходиться материнська компанія, яка створює нові "дочірні" фірми і відразу ж віддає їх від себе. Ці "зірки" частково керуються материнською компанією і частково автономні. Материнська компанія виховує ключові навички і компетенції, корпоративну культуру, після чого відділяє від себе "дочок", здійснюючи згодом розподіл ресурсів.

Також, в процесі дослідження, авторами розглянуті найбільш характерні помилки, що зустрічаються при проведенні реструктуризації. Першою помилкою можна назвати те, що підприємства намагаються покращити стан в окремих сферах, замість того щоб реформувати систему управління в комплексі. Це помилка зустрічається найбільш часто. Причина невдач полягає в тому, що вихідні цільові установки або зовсім не розглядались, або були погано визначені. Підприємство концентрується тільки на проектуванні окремих процесів, ігноруючи інші. Проведення реструктуризації викликає значні зміни в таких областях як організаційні структури, системи управління і оцінок.

Помилкою також є вузька постановка задачі. План реструктуризації приречений на невдачу до початку робіт, якщо обмежена область його дій чи задача поставлена занадто вузько.

Спроби здійснення реформування не "зверху", а "знизу" також будуть малоуспішними. Реформування має проводитись "зверху вниз", тому що менеджери середнього

і нижнього рівнів не володіють необхідною шириною поглядів на діяльність підприємства, яка необхідна для проведення реструктуризації.

Наступною типовою помилкою є недостатнє виділення ресурсів на проведення реструктуризації. Реструктуризація вимагає прямої і персональної відповідальності керівництва компанії. Виділення недостатніх ресурсів на проведення реформи підприємства говорить про те, що хтось не усвідомлює важливості проведення реструктуризації і чинить їй опір. Якщо керівництво не приділяє основну увагу реформуванню, то його проведення приречене на провал.

До помилок також слід віднести спробу провести реструктуризацію, не пригнічуючи нічий інтереси. Процес реструктуризації – це дуже складний і трудомісткий процес, що вимагає значних зусиль від усіх співробітників. В результаті цього процесу одним співробітникам доведеться змінити характер роботи, інші можуть її втратити, комусь стане комфортніше. Опір є природною реакцією на зміни.

Можна також виділити дострокове завершення реформування. Деякі компанії відмовляються від проведення реструктуризації при виявленні перших труднощів, деякі – згортають діяльність при досягненні перших успіхів (початковий успіх стає причиною для повернення до більш звичного способу ведення бізнесу).

До серйозних помилок слід віднести і призначення відповідальним за реструктуризацію недосвідченого керівника, який не розуміє сутності і очевидності цього процесу.

ВИСНОВКИ

Реструктуризація є досить складним і тривалим процесом, що потребує значної кількості ресурсів. Тому має проводитись висококваліфікованими спеціалістами з активною участю топ-менеджменту. Можна залучати сторонні консалтингові організації для її проведення, але не слід забувати, що запропоновані ними структури можуть не відображати внутрішні особливості (зв'язки між співробітниками, рівні кваліфікації тощо), а деякі види діяльності передати на аутсорсинг.

Література

1. Джини Даниэль Дак. Монстр перемен. Причины успеха и провала организационных преобразований. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2007. – 320 с.
2. Джон П. Коттер, Дэн С. Коэн Суть перемен. Невыдуманные истории о том, как люди изменяют свои организации. – М.: Олимп-Бизнес, 2004. – 256 с.
3. Роббинз Стивен, Коултер Мэри Менеджмент – М.: Издательский дом "Вильямс", 2007. – 1056 с.
4. George N. Root III. What Causes Structural Change Within an Organization? – [Електронний ресурс] – Режим доступу: smallbusiness.chron.com/causes-structural-change-within-organization-436.html
5. Paul C. Judge. How will your company adapt? – [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.fastcompany.com/44192/how-will-your-company-adapt

ЛАЗАРЕНКО

Дмитро Олександрович
lazd77@gmail.comдоктор економічних наук,
доцент, Донбаський
державний педагогічний
університет

УДК 338.24:657.1

ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ
ТОВАРООБМІННИХ ОПЕРАЦІЙPROBLEMS OF REFORM ACCOUNTING POLICIES IN THE AREA BARTER
TRANSACTIONS

У статті обґрунтовано необхідність кардинальної перебудови облікової політики в сфері товарообмінних операцій для ефективного функціонування в кризових умовах. Запропоновано принципово новий механізм облікового хронографу, який дозволяє підвищити інформативність облікових даних і надає додаткові контрольні важелі.

В статье обоснована необходимость кардинальной перестройки учетной политики в сфере товарообменных операций для эффективного функционирования в кризисных условиях. Предложен принципиально новый механизм учетного хронографа, который позволяет повысить информативность учетных данных и предоставляет дополнительные контрольные рычаги.

In the article emphasizes the need to rebuild fundamental accounting policy barter transactions to function effectively in crisis situations. A fundamentally new mechanism Chronograph account that allows you to improve information credentials and provides additional control levers.

Ключові слова: облікова політика, інформація, обліковий хронограф, облікові моменти, суттєвість, бізнес-процеси, синтез інформації

Ключевые слова: учетная политика, информация, учетный хронограф, учетные моменты, существенность, бизнес-процессы, синтез информации

Keywords: accounting policies, information, Chronograph of accounting, accounting points, materiality, business processes, synthesis of information

ВСТУП

Самі методи облікової політики не роблять рішення ... але до тих пір, поки інформація не стане перехідним мостом в управлінському процесі, керівник не отримає правильного й ефективного рішення.

Вітчизняні підприємства зараз перебувають на шляху адаптації до європейських і світових умов господарювання. Складні мікроекономічні процеси що відбуваються на підприємствах ускладнюються умовами глобальної фінансової кризи і політичними проблемами. Факт невідповідності більшості сучасних товаровиробників до існування в нових економічних умовах не викликає сумніву. Обговорення цих питань має з науково-практичного погляду допомогти суб'єктам переглянути процес господарювання у відповідності до кризових умов.

Потреба переосмислення і перебудови стратегії господарського обліку для ефективного функціонування в умовах кризи стоїть перед обліковцями всіх суб'єктів господарювання незалежно від галузі діяльності. Найбільш чутливо етап входження до національного ринку іноземних товаровиробників з багаторічним досвідом існування на світових ринках

відчуватимуть вітчизняні виробники та сфера торгівлі. У таких умовах необхідні відповідні кроки щодо вивчення позитивного європейського досвіду й оперативного впровадження його в практику вітчизняного підприємництва.

Кожний суб'єкт, що здійснює певну господарську діяльність, сьогодні виглядає як автономна мікроекономічна господарська одиниця зі специфічними, тільки їй властивими економічними характеристиками та юридичними формами. Однією з таких форм є модель організації бухгалтерського обліку, яка формується на підприємстві і затверджується власником або уповноваженою особою.

Специфіка економічних відносин у нашій країні, нестабільність зовнішнього середовища, інфляція, що зростає зумовлюють необхідність особливих управлінських дій для ефективного управління підприємством. У таких умовах забезпечення управлінських функцій залежить від рівня інформаційного забезпечення, що надається обліковою системою.

Ефективне управління бізнес-процесами процесами сучасного підприємства залежить від своєчасних, цілеспрямованих і, головне, обґрунтованих рішень, що потребують використання різноманітної

господарської інформації. Регулярне одержання такої інформації, її вірогідність і дохідливість багато в чому залежить від сформованої облікової політики на мікроекономічному рівні.

Проблеми формування облікової політики були об'єктами наукових досліджень багатьох відомих вчених. Значна увага цим проблемам приділена в працях таких економістів: Ф.Ф. Бутинця, П.Є. Житнього., С.С. Новицької, С.Ф. Голова, В. Вишневського, О.Є. Кузьміна, Н.Г. Виговької, В.В. Сопка, В.В. Козика, Н.О. Дугієнко та ін.

Дослідженню інформаційної інфраструктури наукомісткого підприємства присвячені роботи Панкова В.А. [1, с.38]. Гейер Е.С., досліджуючи структуру обліково-інформаційного забезпечення, запропонував застосування модульного підходу до побудови інформаційної системи підприємств [3, с.139].

Велику увагу проблемам інформаційного забезпечення, як ресурсу для інноваційного розвитку та прийняття рішень, процесів управління та створенню автоматизованих систем приділили такі відомі вчені та спеціалісти, як: Єгоров, Г. Гольдгабер, Г. Добров, В. Соловйов, В. Чирков.

Проблеми формування облікової інформації про товарообмінні операції були об'єктами наукових досліджень багатьох відомих вчених. Значна увага цим проблемам приділена в працях таких економістів: Ф.Ф. Бутинця, С.Ф. Голова, Т.Є. Дугар, Н. Матициної та ін.

Серед світової наукової спільноти значний внесок в дослідження означених проблем внесли такі автори, як: С. Коул, П. Кент, К. Крамлиш, Р. Нельсон, Н. Снелл, П. Самуельсон та ін. Проте питання ефективного використання інформаційного ресурсу в обліковій політиці підприємства є актуальною проблемою.

Теоретичний аналіз показує, що для комплексного вирішення проблеми формування облікової політики підприємства потрібне не лише достатнє дослідження існуючих теоретичних концепцій, але і обґрунтування нових теоретичних і прикладних підходів до цієї проблеми [5, с.7]. Сучасний економічний стан багатьох українських підприємств потребує переорієнтацію облікової політики на нові принципи, які ставлять на перший план вимоги економності, енергозбереження, технологічної ефективності. Сама облікова система має використовувати нові облікові механізми і технології для своєчасного забезпечення процесу управління.

Специфіка економічних відносин у нашій країні, нестабільність зовнішнього середовища, інфляція, що зростає зумовлюють необхідність особливих управлінських дій для ефективного управління підприємством. В таких умовах забезпечення управлінських функцій залежить від рівня інформаційного забезпечення, що надається обліковою системою.

МЕТА РОБОТИ полягає у пошуку нових обліково-інформаційних механізмів і технологій, а також створення на їх основі передумов перебудови облікової політики.

При проведенні дослідження використано методи структурно-логічного аналізу, порівняння та узагальнення вимог Міжнародних та національних стандартів обліку та аудиту.

РЕЗУЛЬТАТИ

Процес формування облікової політики ґрунтується на аналітичному порівнянні альтернативних методів, прийомів і правил ведення певних облікових процедур і вибору найбільш сприятливих. Критерії вибору повинні враховувати специфічні особливості автономного суб'єкта господарської діяльності й базуватися на облікових методах, передбачених теорією бухгалтерського обліку і діючим фінансовим законодавством. Специфіка діяльності, галузь господарювання, форма власності та інші фактори створюють особливе мікроекономічне середовище і господарські процеси, що властиві лише одній економічній одиниці. Водночас, багатогранність визначних факторів потребують єдиних методологічних підходів для інформування керівництва і власників про фінансове становище в процесі здійснення господарської діяльності. Крім того формування або синтез сучасної господарської інформації потребує використання новітніх механізмів.

Синтез інформації є визначною функцією господарського обліку, яка здійснюється з метою її подальшої обробки в процесі управління. Способи формування господарської інформації її глибина, обсяг, достовірність впливають на зміст управлінських рішень. Економічна значимість самого процесу інформування висуває вимоги до процесів збору, реєстрації і обробки інформації.

Відображення в обліку та звітності господарської інформації в значній мірі залежить від багатьох критеріїв, до яких належать:

1. Організаційно-правова форма підприємства.
2. Види та структура діяльності.
3. Форма ведення обліку та форма його організації.
4. Кількість посадових осіб, які мають право підпису на фінансових документах.

Серед методів, які рекомендуються для формування сприятливої облікової політики фундаментальні неваріативні методи фінансового обліку такі, як подвійний запис, балансовий метод відображення інформації, документація, звітність та інші. До альтернативних облікових методів, що формують облікову політику належать:

1. Методи ведення товарно-розрахункових операцій.
2. Методи обліку використання необоротних активів.
3. Методи нарахування амортизації необоротних активів.
4. Методи оцінки товарних запасів.
5. Методи ведення обліку витрат.
6. Методи калькулювання собівартості продукції.
7. Методи розподілу загальновиробничих витрат.
8. Форми і системи оплати праці.

Відображення господарської інформації, пов'язаної із товарообігом передбачає декілька процедурних аспектів. Важливою процедурою ведення розрахункових операцій за товари, роботи та послуги є визначення і відображення в обліку певних економіко-правових моментів, які мають чітку хронологічну послідовність.

1) Момент передачі права власності на предмет купівлі-продажу:

- а. передача прав та ризиків від постачальника;
- б. одержання прав та ризиків покупцем.

2) Момент визнання взаємних зобов'язань:

- а. дебіторської заборгованості (активний об'єкт);
- б. кредиторської заборгованості (пасивний об'єкт).

Всі облікові моменти в розрахункових операціях виникають в процесі товарного обігу. Порядок їх відображення в обліку залежить від двох основних факторів:

- 1) Вид господарського процесу:
 - а. процес постачання (розрахунки з постачальниками та підрядниками) (рис.1. А);
 - б. процес збуту (розрахунки з покупцями та замовниками) (рис.1. В).

2) Послідовність товарообмінних операцій згідно із умовами договору між покупцем та замовником:

- а. авансові розрахунки за товари, роботи, послуги;
- б. розрахунки за фактом поставки товарів, робіт, послуг.

Ці два фактори викликають різноманітність облікових моментів в розрахункових операціях за товари, роботи та послуги.

Використання запропонованого механізму хронографу t_A в обліковій політиці дозволяє контролювати послідовність бізнес-процесів і формувати своєчасні управлінські рішення (рис.1).

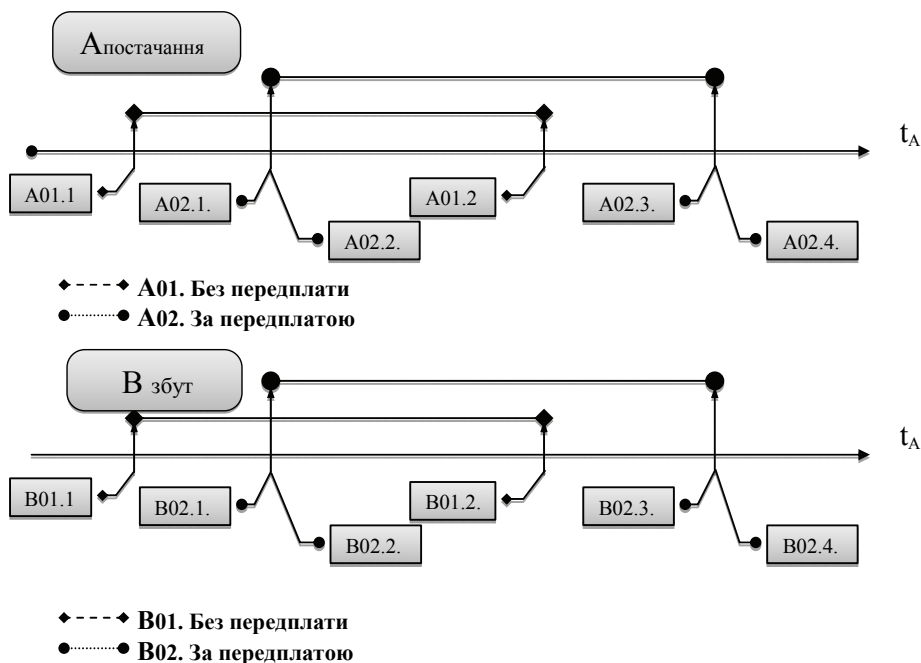

Рис. 1. Облікові моменти товарообмінних операцій

Кожний із блоків, що характеризує певний обліковий момент як за нормальною формою врегулювання взаємних розрахункових операцій, так і за формою повернення або за процедурами проблемного (претензійного) врегулювання товарообмінних операцій.

Для реальної господарської інформації обліковий хронограф наповнює відповідні блоки обліковою інформацією про час, зміст і суму господарської операції.

Розроблений механізм облікового хронографу може використовуватися в динаміці за допомогою автоматизованих інформаційних систем. В цьому разі підвищується інформативність даних. Однією з варіативних опцій хронографу є механізм сигнально-контрольної індикації. Механізм може використовуватися задля своєчасного управлінського

реагування протягом нормального операційного циклу і запобігання необґрунтованого відтермінування розрахункових операцій.

Серед усієї різноманітності елементів облікової політики найбільш важливим з них може бути поріг суттєвості, що встановлюється підприємством відносно окремих об'єктів обліку, бо дійсно саме суттєва інформація впливає на прийняття рішення зацікавлених користувачів облікової інформації.

Суттєвість – характеристика облікової інформації, що визначає її здатність впливати на рішення користувачів. Поріг суттєвості – абсолютна або відносна величина, яка є кількісною ознакою суттєвості облікової інформації [4].

Вимоги нормативних актів в області бухгалтерського обліку потребують від суб'єкта господарювання з року в рік додержання незмінних

правил. Це дозволяє зіставляти фінансову інформацію за різні періоди й аналізувати майновий та фінансовий стан підприємства, що, так само, впливає на висновки і дії користувачів фінансової звітності.

В якості об'єктів застосування суттєвості можна виділити 4 рівня критеріїв:

1. Діяльність підприємства в цілому.
2. Окремі господарські операції.
3. Окремі об'єкти обліку (активи, зобов'язання, власний капітал);
4. Статті фінансової звітності.

Застосування критеріїв суттєвості до підприємства в цілому і до окремих господарських операцій передбачає можливість використання спрощеної системи бухгалтерського обліку та звітності підприємством, обсяги діяльності якого нижче встановленого порогу суттєвості.

ВИСНОВКИ

Для формування сучасної облікової політики разом із стандартними обліковими методами пропонується використовувати принципово нові облікові механізми. Серед таких механізм облікового хронографу, який враховує хронологічну послідовність типових товарообмінних операцій. Однією з варіативних опцій хронографу є механізм сигнально-контрольної індикації. Механізм може використовуватися задля своєчасного управлінського реагування.

Використання облікового хронографу в обліковій політиці дозволяє максимально уніфікувати облік товарообмінних бізнес-процесів про всьому їх різноманітті. Бізнес-процеси у своїй хронологічній послідовності нанизуються на шкалу облікового хронографу, що забезпечує їх вірне облікове і документальне підтвердження. Така методика надає додаткові контрольні важелі в процес управлінського контролю за виконанням бізнес-процесів.

З метою перспективи подальших розробок пропонується розробити і впровадити механізми облікового хронографу амортизаційних відрахувань, розрахунків з персоналом, та інших розрахункових операцій з можливістю використання відповідних опцій.

Література

1. Панков В.А. Управление стоимостью наукоемкого машиностроительного предприятия:

теория и практика / В.А. Панков – К.: Наук. думка, 2003. – 424с.

2. Гнаток В.М. Інформаційне забезпечення управлінської діяльності державних структур України / В.М. Гнаток // Глобальний інформаційний простір: ресурси, технології, інновації: Тез. доп. та повід. V ювіл. міжнарод. наук.-практ. конф. (Присв. 40-річчю УкрІНТЕІ), 22–23 жовтня 1998 р. – К.: УкрІНТЕІ, 1998. – С. 26–28.

3. Гейер Э.С. Инфраструктура информационного обеспечения машиностроительного предприятия / Э.С. Гейер // Экономические проблемы и перспективы стабилизации экономики Украины. – Донецк: ИЭП НАН Украины. – 1997. – С. 138 – 142.

4. Лазаренко Д.О., Майданевич П.М. Забезпечення інформативності облікових даних в процесі прийняття управлінських рішень / Колективна монографія. Заг. ред. Д.О. Лазаренко, - Слов'янськ: СДПУ, 2008. - 250с.

5. Лазаренко Д.О. Системний підхід до створення інформаційної інфраструктури на підприємстві // Щомісячний інформаційно-аналітичний журнал «Економіка. Фінанси. Право», №13 - 2013; - Київ, «Аналітик», -2013, С7-10.

6. Лазаренко Д.О. Систематизація облікових моментів в товарно-розрахункових операціях // Экономические науки. Труды Южного филиала «КАТУ» НАУ. – Симферополь: МО-КДАУ. - Вип. № 95, 2006, С.226-235.

7. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський облік: облікова політика і план рахунків, стандарти і кореспонденція рахунків, звітність [Текст]: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл., що навч. за освітньо-професійною програмою підгот. бакалавра з економіки зі спец. "Облік і аудит" / Ф.Ф. Бутинець, Н.М. Малюга; ред. Ф.Ф. Бутинець; Житомирський інженерно-технологічний ін-т. - 3. вид., перероб. і доп. - Житомир: ПП "Рута", 2001. - 512 с.

8. Житний П.Є. Облікова політика в умовах розвитку фінансово-промислових систем: методологія та організація [Текст]: монографія / П.Є. Житний; Східноукраїнський національний ун-т ім. Володимира Даля. - Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2007. - 351 с.

9. Лазаренко Д.О. Механізми та технології організації й управління підприємствами харчової галузі: науково-практичний аспект: монографія / Д.О. Лазаренко. – Херсон: Грінв Д.С., 2012. – 454 с.

НОВІКОВА

Алла Михайлівна
nov6789@ukr.net

УДК 656.7.03:061.5:32(045)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТАРИФНОЇ
ПОЛІТИКИ АВІАКОМПАНІЙ

ACTUAL PROBLEMS OF AIRLINE TARIFF POLICY

доктор економічних наук,
старший науковий співро-
бітник, ДП "Державний
автотранспортний науково-
дослідний і проектний
інститут" Міністерства
інфраструктури України

У статті досліджено сучасний стан ринку повітряних перевезень України та проаналізовано діяльність вітчизняних авіакомпаній в умовах турбулентності зовнішньоекономічного середовища. Визначено основні проблеми формування та впровадження тарифної політики авіакомпанією.

В статье исследовано современное состояние рынка воздушных перевозок Украины и проанализирована деятельность отечественных авиакомпаний в условиях турбулентности внешнеэкономической среды. Определены основные проблемы формирования и внедрения тарифной политики авиакомпаний.

This article explores the current state of the market of air transportation in Ukraine and analyzes the activities of domestic airlines in terms of turbulent external economic environment. The main problems of formulation and implementation of Airline tariff policy were outlined.

Ключові слова: ринок повітряних перевезень, авіакомпанія, тарифи, тарифна політика

Ключевые слова: рынок воздушных перевозок, авиакомпания, тарифы, тарифная политика

Key words: air transport market, airline, tariffs, tariff policy

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Розвиток ринку повітряних перевезень відбувається під впливом динамічних кон'юнктуроутворюючих факторів. На тлі погіршення фінансово-економічних показників діяльності багатьох авіакомпаній, виникає питання щодо необхідності забезпечення стабілізації та сталого розвитку на ринку повітряних перевезень, адже формування ефективної діяльності авіакомпанії у конкурентному середовищі має багатогранну основу.

Зростання негативного впливу зовнішньоекономічних чинників на авіаційний ринок стимулює авіакомпанії до постійного пошуку нових методів конкурентної боротьби, що призводить до створення нових цінових переваг та, як наслідок, до формування тарифної політики яка б забезпечила ефективне та своєчасне реагування на зміни, що відбуваються на ринку та здійснюють вплив на діяльність всіх її учасників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Питання методології формування тарифів, різні аспекти сучасного стану та питань ринкового тарифоутворення, розглядалися в роботах провідних вітчизняних учених: Ю.Ф. Кулаєва, Д.О. Бугайко, А.А. Смехова, Г.С. Гурина, М.Ю. Григорак, О.Й. Косарева, О.В. Костроміної, Л.М. Кононова, Л.М., Матросової, Г.Ю. Кучерука, Л.О. Городецької, Н.Є. Полянської, В.І. Щелкунова, Висоцької І.І. та ін. Згадані вище вчені здійснили вагомий внесок у розвиток теоретичних, методологічних та організаційно-економічних засад

функціонування авіаційного транспорту, проте слід зазначити, що досі недостатньо досліджено вплив на функціонування тарифної політики авіакомпанії факторів соціально-економічного характеру, що зумовлюють корегування тарифів.

Невирішена раніше частина загальної проблеми

На процес формування тарифної політики авіакомпанії на ринку повітряних перевезень впливає безліч різномірних факторів, що залежать від системи взаємозв'язків елементів макро- та мікроекономічного середовища, ступеня й терміну їх впливу і взаємозалежності, інтенсивності та сфери дії. В умовах ринкової економіки проблема тарифоутворення на авіаційні послуги загострюється внаслідок нестабільності, мінливості ринкової кон'юнктури, динамічності зовнішнього середовища. Звідси випливає важливість дослідження як загальних теоретичних аспектів системи тарифів, так і проблем практичного формування ефективної тарифної політики.

МЕТОЮ СТАТТІ є дослідження сутності ключових аспектів формування тарифної політики авіакомпанії.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Діяльність авіакомпанії на ринку є надзвичайно складним механізмом, його успішне функціонування можливе лише за умов ефективного функціонування кожного елемента, а також відповідного регулювання, яке б забезпечувало можливість виконання елементами їхніх функцій вчасно, безпечно та в повному обсязі.

Посилення впливу негативних чинників економічного характеру на авіаційний ринок та діяльність авіакомпаній зокрема вимагає здійснення заходів щодо трансформації тарифної політики.

Європейський досвід діяльності авіаційного ринку пасажирських перевезень свідчить, що в умовах ринкової економіки забезпечення ефективності його функціонування першочергово ґрунтується на створенні умов для розвитку конкуренції, адже конкуренція примушує учасників авіаційного ринку зменшувати собівартість перевезень при зростанні якісних характеристик, здійснювати формування тарифів у відповідності до платоспроможного попиту населення.

Діяльність авіакомпанії здійснюється в умовах турбулентності зовнішньоекономічного середовища, що спричиняє пряму залежність адаптації тарифної політики від позиціонування на ринку та ефективності функціонування в цілому. Тому для ефективного пристосування авіакомпаній до умов нестабільного ринкового середовища необхідно сформувати гнучку структуру тарифної політики та забезпечити ефективну організацію процесу прийняття рішень на всіх рівнях, що базуються на наданні своєчасної і точної інформації всередині авіакомпанії протягом тривалого періоду часу з метою визначення максимально ефективних шляхів реагування на можливі зміни.

Пропозиція послуг авіаційних пасажирських перевезень залежна від аналізу та оцінки авіакомпанією ринкового попиту на пасажирські перевезення, рентабельності маршрутної мережі та наявних ресурсів авіакомпанії. Тому процес побудови тарифної політики базується на економічному аналізі діяльності авіакомпанії. Це, зокрема: – аналіз впливу на фінансово-економічні показники зовнішнього та внутрішнього середовища; – аналіз авіаційного ринку; – аналіз пасажиропотоку; – аналіз конкурентного середовища; – аналіз тарифної політики конкурентів.

У світовій практиці пасажирські авіаційні перевезення є соціально вагомими, а величина тарифів залежна від платоспроможного попиту населення.

Отже, ключовими функціями, які повинна вирішувати тарифна політика авіакомпанії є: комплексне вивчення ринку, планування кількості авіаційних послуг, розробка заходів для більш повного задоволення потреб, дослідження потенційних потреб, планування та залучення пасажирів, вплив на організацію та управління процесом перевезень.

ВИСНОВКИ ТА НАПРЯМКИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Авіаційний транспорт позитивно впливає не лише на авіаційну та суміжні галузі, але й на розвиток туристичного бізнесу та міжнародної торгівлі. Адже розвинена авіаційна інфраструктура та широка маршрутна мережа сприяє підвищенню інвестиційної привабливості країни загалом. Тому завдання ефективного тарифоутворення визначає позицію-

нування авіакомпанії на ринку, фінансову стабільність та ефективність діяльності.

Тарифи та тарифна політика є основними складовими процесу стратегічного управління виробничо-господарською діяльністю авіакомпанії, яка в умовах ринкової економіки набуває особливої значимості. Тому тарифи, з одного боку, є дієвим інструментом, який дозволяє реалізовувати комерційні цілі авіакомпанії з урахуванням потреб сучасного ринку авіаперевезень, а з іншого – має вплив на основні економічні показники діяльності підприємства.

В умовах зростання негативного впливу макро- та мікроекономічних показників, коли спостерігається зниження рівня життя населення, авіакомпанія повинна визнати, що падіння попиту неминуче, оскільки ринок повітряних перевезень дуже чутливий до політичної та економічної нестабільності. Тому розв'язання проблеми побудови ефективної та гнучкої тарифної політики, забезпечить підвищення ефективності діяльності авіакомпанії та досягнення певного рівня рентабельності, що допоможе вижити авіакомпанії в складних умовах економічної кризи.

Література

1. Aviation: Benefits Beyond Borders 2014 Report. [Електронний ресурс] // Air Transport Action Group, April 2014. – Режим доступу: http://aviationbenefits.org/media/26786/ATAG__AviationBenefits2014_FULL_LowRes.pdf
2. Думанська К.С. Механізм визначення транспортних тарифів як один з аспектів підтримки вітчизняної інфраструктури // Економічний простір. 2010. – № 41. С.50-58.
3. Капітанець Ю.О. Стратегічна адаптація підприємства до зовнішнього середовища / Ю.О.Капітанець // Науковий вісник Національного університету «Львівська політехніка». – Львів. – 2007. – № 599. – С. 257-261.
4. Висоцька І.І. Стан та перспективи розвитку пасажирських авіаційних перевезень на внутрішніх лініях України / І.І. Висоцька // Економіка: проблеми теорії та практики: зб. наук. праць : в 4 т. Т. II. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2004. – Вип. 192. – С. 569–575.
5. Гречко А.В. Анализ особенностей современного рынка авиатransпорта Украины / А.В. Гречко // Економіст. – Київ: Науково-дослідний центр інновацій та конкурентоспроможності, 2009. – №3. – С. 36-39.
6. Матросова Л.М., Юрченко Н.М. Сучасні принципи ціноутворення на послуги пасажирського авіаційного транспорту // Економічний вісник Донбасу. – 2009. – №2(16). – С.169-172.
7. Кулаев Ю.Ф. Экономика гражданской авиации Украины: Моногр. – К.: Феникс. 2004. – 667 с.
8. Пивонос М.Ю. Влияние мирового экономического кризиса на развитие авиационных перевозок [Текст.] // Вісник Донецького національного університету. – Донецьк: ДонДУ, 2009. – Т. 2. – С. 824-827.

РОМАНЧУК

Сергій Володимирович
sv.romanchuk@gmail.com

УДК 338.45

ІНТЕГРАЛЬНІ ПОКАЗНИКИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ
ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕРЕРОБКИ ВІДХОДІВ: ЗАРУБІЖНІ ПІДХОДИTHE INTEGRATED INDICATORS OF THE ENVIRONMENTAL AND
ECONOMIC EFFICIENCY OF RECYCLING: FOREIGN APPROACHES

аспірант кафедри
екологічного менедж-
менту та підприєм-
ництва, Київського націо-
нального університету
імені Тараса Шевченка

Стаття присвячена дослідженню зарубіжних підходів до визначення інтегральних показників еколого-економічної ефективності. В умовах розвитку економіки та його збалансування з потребами суспільства потрібно знаходити об'єктивні точки дотику. Однією з таких є відношення бізнесу до навколишнього середовища. Більшість інструментів соціального партнерства передбачають вплив на компанії з метою зменшення впливу на довкілля. Але як показує практика багато компаній відчують певний фінансовий тиск на непрофільну діяльність з поліпшення екологічної ситуації на територіях, де знаходяться промислові об'єкти. Розвиток даного напрямку інвестування і є вірним вектором розвитку та знаходження дотичних між економікою та екологією.

Статья посвящена исследованию зарубежных подходов к определению интегральных показателей эколого-экономической эффективности. В условиях развития экономики и его сбалансирования с потребностями общества нужно находить объективные точки прикосновения. Одной из таких является отношение бизнеса к окружающей среде. Большинство инструментов социального партнерства предусматривают влияние на компании с целью уменьшения воздействия на окружающую среду. Но как показывает практика, многие компании испытывают определенное финансовое давление на непрофильную деятельность по улучшению экологической ситуации на территориях, где находятся промышленные объекты. Развитие данного направления инвестирования и является верным вектором развития и нахождения соприкосновения между экономикой и экологией.

The article investigates the foreign approaches to determining the integrated indicators of the environmental and economic efficiency. With the development of economy and its balancing with the needs of the society it is necessary to discover objective common ground. One of these is the business' attitude to the environment. Most of the social partnership tools involve influencing the companies in order to reduce their environmental impact. However, in practice many companies feel some financial pressure on their non-core activities aimed at improving the environmental situation in the areas where the industrial facilities are situated. The development of this area of investment is exactly the true vector of development and search for the common ground between economy and ecology.

Ключові слова: показник, еколого-економічна ефективність, переробка відходів, біопаливо, зарубіжний досвід

Ключевые слова: показатель, эколого-экономическая эффективность, переработка отходов, биотопливо, зарубежный опыт

Keywords: index, ecological and economic efficiency, waste management, energy, foreign experience

ВСТУП

Показник, який може забезпечити всебічну оцінку даного співставлення є показник еколого-економічної ефективності. Даний показник втілює у собі ідею ефективності нових проєктів, які спрямовані на підвищення енергоефективності, екологічної ефективності та покращення фінансового стану підприємства. Для прикладу впровадження установки з переробки відходів з метою отримання біопалива на цукровому заводі дає можливість зменшити споживання природного газу, зменшити площ зберігання відходів та покращити екологічну

ситуацію в місцевості. На цьому прикладі зображено позитивний вектор руху цукрового заводу з метою покращення екологічної та економічної складової господарської діяльності.

Аналізуючи західну наукову літературу з даної тематики можна виділити наступні три групи вчених за їхніми напрямками дослідження: 1) енергетична ефективність в альтернативній енергетиці: Д. Гос-вамі, Ф. Крейт, З. Олден Сміт, К. Тейлор, К. Сімон, Д. Блекберн; І. Галарага, М. Гонсалес, А. Марканд, А. Хосе; 2) екологічна ефективність та її визначення А. Монтіні, М. Мазатті, П. Комптон, Л. Кури,

А. Волф, В. Баррон, Р. Перлак, Д. Боланд, С. Каллан, Дж. Томас; 3) ефективність управління на цукрових заводах: О. Чізмен, Я. Абатхен, Х. Перес-Лопес, Х. Альварес, Чунг Чі Чоу, А. Дельгадо, К. Казанова, Фр. Кертіс.

МЕТА РОБОТИ є визначення інтегральних показників екологічної та економічної ефективності для цукрового заводу, який займається переробкою відходів з метою отримання: економічних вигод, дотримання та покращення соціальних умов населення на території, де знаходиться цукровий завод та зменшення екологічного впливу.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У теоретичні і практичні бази статті використані такі методи:

1) діалектичний та абстрактно-логічний – при узагальненні теоретичних та методологічних засад в тлумаченні сутності поняття «еколого-економічна ефективність»;

2) метод групування – при визначенні взаємозв'язку факторів з результативністю виробництва біопалива;

3) абстрактно-логічний – при обґрунтуванні пропозицій щодо підвищення еколого-економічної ефективності переробки відходів на цукрових заводах.

РЕЗУЛЬТАТИ

Сьогодні біомаса як паливо за обсягами виробництва енергії займає четверте місце в світі. Із біомаси та відновлюваної частини органічних відходів виробляється близько 10% загального обсягу первинної енергії (рис. 2.1.4) - 1203 млн. т н.е./рік, в тому числі (млн. т н.е./рік): в Китаї - 195, Індії - 162, Європейському Союзи - 98, США - 82, Росії - 7, Україні - близько 1. Біомаса є найпотужнішим з відновлюваних джерел енергії (далі ВДЕ): її частка становить майже 76%. А з різних видів біомаси/біопалив перше місце посідає тверда біомаса – 93% (рідкі біопалива 4%, біогаз - 1,3%, тверді побутові відходи – 1,2% [4, с. 4-6].

В результаті заходів щодо зменшення залежності від викопних видів палива структура споживання первинної енергії в ЄС змінилася порівняно з початком 1990-х років: внесок відновлюваних джерел енергії збільшився майже вдвічі. Частка нафти в енергоспоживанні в середньому по ЄС зменшилася лише на 1%, проте окремі країни досягли більших успіхів: Данія зменшила споживання нафти з 90% до 40%, Швеція - з 65% до 27%, Фінляндія - з 50% до 29%. Частка біомаси в загальному споживанні енергії в ЄС зросла з 3% у 1995 році до 6,2% в теперішній час. В деяких країнах цей показник набагато вищий за середньоєвропейський: в Латвії - 30%, в Швеції - 22%, в Фінляндії - 20%, в Австрії - 16%, в Данії - 14%, в Німеччині - 7%.

В Енергетичному плані Європейської Комісії 2007 року за мету було поставлено досягти частки ВДЕ у загальному енергоспоживанні - 20% та частки моторних біопалив – мінімум 10% у 2020 році. На сьогодні реально досягнуто 9% ВДЕ і 4% біопалив на транспорті. В Дорожній Карті по розвитку ВДЕ

зафіксовано, що ріст «зеленої» електроенергії може бути забезпечено шляхом нарощування потужностей вітрових електростанцій та збільшення обсягів використання деревної біомаси, енергетичних культур і органічних відходів на електростанціях. Цілі по виробництву теплової енергії також планується досягти за рахунок збільшення обсягів використання біомаси.

В Європейському Союзі за останні 10-15 років обсяги виробництва теплової енергії з біомаси практично подвоїлися [3, с.10]. Наразі внесок біомаси та відновлюваної частини органічних відходів до загального виробництва теплоти в ЄС складає 13,5% - третє місце після природного газу (42%) і вугілля (31%). Практично вся теплова енергія з ВДЕ (99%) отримується за рахунок біомаси і органічних відходів. В ряді країн показник виробництва теплоти з біомаси значно вищий за середньоєвропейський: Швеція - 64%, Австрія - 39%, Фінляндія - 29%, Латвія - 16% [2, с.8; 10].

В структурі самої біомаси, що використовується для виробництва теплоти, у більшості країн ЄС основна частка припадає на тверду біомасу, наприклад, в Фінляндії - 94%, в Австрії - 89%, в Швеції - 78%, в Данії - 62%.

Згідно прогнозу Європейської Комісії, наведеного в Дорожній Карті по розвитку ВДЕ, у 2020 році в ЄС з відновлюваних джерел буде вироблятися 120 млн. т н.е. (5т. ПДж) теплової енергії. З них близько 75% - з біомаси [9].

В США «зелена» теплова енергія виробляється з твердої біомаси (80% загального обсягу), органічних ТПВ (17%) і біогазу (3%). Теплова енергія виробляється тільки в комбінації з електроенергією, тобто на ТЕЦ та когенераційних установках. На сьогодні 17% загального виробництва електроенергії в ЄС припадає на ВДЕ, в тому числі на біомасу - 3%. По виробництву електроенергії біомаса посідає третє місце серед відновлювальних джерел (19%). У порівнянні зі структурою виробництва у 1991 році можна відзначити суттєвий ріст використання природного газу та зниження обсягів виробництва електроенергії з нафти (Табл. 1.).

В окремих країнах питомий показник виробництва електроенергії з біомаси значно вищий за середньоєвропейський: Фінляндія - 12,4%, Данія - 9,8%, Швеція - 7,1%, Австрія-6%, Німеччина - 4,7%. В абсолютних одиницях найбільший обсяг електроенергії з біомаси виробляється в Німеччині - 30 ТВт-год/рік. Вже у 2006 році ця країна досягла своєї національної індикативної цілі по «зеленій» електроенергії для 2010 року - 12,5%.

Згідно прогнозу, зробленому в Дорожній Карті по розвитку ВДЕ, в 2020 році в Євросоюзі буде вироблятися близько 1200 ТВт-год відновлювальної електричної енергії, з них 26% - з біомаси (в основному, тверда біомаса а також біогаз та органічні відходи). Загалом, за рахунок відновлюваних джерел енергії в Євросоюзі у 2020 році має бути забезпечено 34% загального споживання електроенергії.

Таблиця 1

Структура виробництва енергії в ЄС у 1991 та 2014 роках [4, с.13]

Джерела енергії	Частка в загальному виробництві електроенергії	
	1991 рік	2014 рік
Вугілля	37,7%	27,9%
Атомна енергія	31,3%	27,8%
Природний газ	9,0%	23,3%
ВДЕ, в тому числі:	11,5%	16,8%
гідроенергія	10,8%	9,7%
вітроенергія	0,06%	3,5%
біомаса	0,51%	3,2%
сонячні фотоелементи	-	0,2%
геотермальна енергія	0,13%	0,2%
Нафта	9,4%	3,1%
Інше	1,1%	1,1%
Загальне виробництво, ТВт-год	2640	3374

Більше 145 мільйонів тонн цукру виробляється в 120 країнах світу; виробництво у відкритому посуді цукру в Азії, ймовірно, додає більше десяти мільйонів тонн до загального показника. Річне споживання збільшується щороку до двох мільйонів тонн. Близько 60-70 відсотків виробляється з цукрової тростини із залишком з цукрового буряка [11; с.3].

Будь-яка економічна діяльність, будь то виробництво товарів і послуг, будь то споживання, включає в себе використання довкілля. До цього довкілля забезпечує різні варіанти поглинання шкідливих викидів [7, стр.1].

Розглянемо підходи до інтегральних показників з екологічної ефективності:

- зниження матеріалоємності потреб у товарах і послугах;
- зниження енергоємності товарів та послуг;
- зниження токсичних викидів;
- підвищення вторинної переробки;
- максимальне частка використання відновлюваних ресурсів;
- продовження довговічності продукту, товару, послуги;
- збільшення інтенсивності обслуговування товарів і послуг [1, с. 4]

В процесі виробництва цукру, велику частку собівартості складає використання природного газу, а в результатах отримується промисловий жом з високим вмістом вуглеводів та підвищеною кислотністю. Фактично, ця галузь залежить від найбільш обмеженого ресурсу сучасності, а в процесі виробництва залишає відходити, які несуть високу загрозу довкіллю, але єдиним ефективним способом його утилізації є переробка в біопаливо.

Погоджуюсь з авторами [10; с.18], що у сільськогосподарському секторі нестійкі події, через це є значна втрата робочих місць, збільшення споживання енергії, збільшення тягаря на воду і на ґрунт, зниження якості продуктів харчування і втрати децентралізованих структур постачання.

Шляхами виходу із глобальної продовольчої кризи за рахунок стійкого і постійно зростаючого агропромислового комплексу світу. Автором пропонується наступні заходи:

1) поліпшення регіонального маркетингу, координації та вектору в регіональному аграрному секторі;

2) споживачі повинні бути добре інформовані про якість регіональних товарів і регіональні переваги;

3) розробка програм фінансової допомоги;

4) регіональна екологічна підготовка фермерів;

5) стимулювання регіональних мереж між фермерами та переробними підприємствами для того, щоб використовувати синергетичні ефекти;

6) регулярні регіональні ярмарки для створення нового бізнесу.

Еко-ефективність фокусується, а також на створення додаткової вартості відповідно до потреб більш повного задоволення потреб замовника при збереженні і зниженні впливу на навколишнє середовище. Еко-ефективність має значний вплив для малого бізнесу та країн, що розвиваються, так і для великих транснаціональних корпорацій. Його сутність, міститься в семи основних принципах:

- зменшити матеріал активізувати товарів і послуг;
- знизити енергію активізувати товарів і послуг;
- зменшити токсичну дисперсію
- підвищення матеріальної вторинної переробки;
- забезпечити їх стале використання поновлюваних ресурсів;
- розширити довговічність продукції;
- збільшити послуги активізувати продуктів [11].

Також автори іноді ототожнюють екологічну ефективність з енергетичною ефективністю. Ці поняття, хоч і суміжні, але перше більш ширше та включає друге. Безумовно ефект та вигоди від енергетичної ефективності можна назвати наступні [12, с.1]:

- зменшує витрати на купівлю енергоресурсів;
- надає клієнтам більш ширший контроль над витратами енергії;
- отримання енергії від нових електростанцій;
- зменшує забруднення повітря і викиди

парникових газів.

- може створювати робочі місця і підвищувати економіку держави.

Підсумовуючи, можна резюмувати, що умовами підвищення еколого-економічної ефективності на цукровому заводі є:

- інтенсифікації використання вхідних ресурсів, з яких отримується цукор, меляса та жом.

- інтенсивне розширення виробництва за рахунок додаткової діяльності.

- переробка відходів замість їх утилізації та збереження у вигрібних ямах з нанесенням екологічної шкоди.

- використання біопалива (біогазу та біодизелю) як альтернативних видів ресурсного забезпечення.

Проаналізувавши вітчизняних та зарубіжних авторів до визначення сутності еколого-економічної ефективності як категорії, яка зараз займає важливу роль, різні підходи до тлумачення не дозволяють чітко виокремити уніфіковану методику розрахунку даного показника для цукрового заводу. Методичні підходи до поняття еколого-економічної не визначені, тому, на думку автора, необхідно застосовувати

наступний підхід, який всебічно охопить проблему підвищення еколого-економічної ефективності переробки відходів.

Даний показник складається з трьох основних блоків та розраховується за формулою (1), що наведена нижче. Економічна складова – це розрахунок альтернативних вигод, одержаних в результаті отримання власних енергоресурсів, соціальна складова (або змішана) – це зменшення екологічного та економічного навантаження із зменшенням кількості відходів, і остання – екологічна складова – це зменшення викидів в атмосферу у зв'язку з використанням біопалива. Автором пропонується для розрахунку даного показника використовувати дані переробки відходів цукрового виробництва на біопаливо

В умовах трансформації та структурних зрушень економіки для даного показника застосовуються вагові коефіцієнти для різних типів підприємств, галузей та порівняння даного показника для різних типів аналізу. Типові вагові коефіцієнти наведені у Табл.1., дані коефіцієнти розглянуті через призму структури показника.

Таблиця 1

Вагові коефіцієнти показника еколого-економічної ефективності

[власна розробка автора]

Бажаний результат	Економічна складова α	Змішана складова β	Екологічна складова γ
Впровадження для покращення економічного стану підприємства	5	3	1
Впровадження для покращення екологічного стану	1	3	5
Відсутність конкретного нахилу	1	1	1

Автором пропонується загальний підхід до методики визначення еколого-економічної ефективності за структурою, що наведена вище:

$$E = \left[\frac{\alpha \times \left[(P_n^g - C_o^{bg}) \times Cons_{pr}^g \right] + \beta \times \left[\Delta C_{recr}^w \right] + \gamma \times \left[\Delta E_{CO_2} \right]}{TC} \right] \times 100, \quad (1)$$

де: α, β, γ - вагові коефіцієнти для показника;

- P_n^g - ціна реалізації природного газу на цукровому заводі з врахуванням усіх податків та зборів, транспортуванням тощо, грн/1 тис. м³;

- C_o^{bg} - собівартість виробництва власного біогазу з урахуванням операційних та капітальних витрат на його виробництво, грн/1 тис. м³;

- $Cons_{pr}^g$ - загальне споживання газу, необхідне для функціонування заводу, тис.м³;

- TC - загальні витрати понесені на виробництво реалізованої продукції, грн.;

- ΔC_{recr}^w - економія коштів на зберігання, транспортування та утилізацію відходів, грн.;

- ΔE_{CO_2} - зменшення викидів вуглекислого газу у зв'язку з використанням біогазу, недопущені витрати, зменшення штрафів та сплати екологічних податків, грн.

ВИСНОВКИ

Представлена модель із певної сукупності інтегральних показників, як екологічної ефективності так і економічної складової повністю характеризує складові даного показника. Розглядаючи по блокам, можна зазначити, що економічна ефективність переробки відходів – це досить вагомий показник, адже ефективність без прямого впливу на фінансовий результат не може бути поражена. Будь-який проект може бути впроваджений, якщо існує висока ймовірність отримання майбутніх вигод, які повинні бути більшими за альтернативні вкладення за такого ж ризику інвестування.

Література

1. Environment and Development Division United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific / ESCAP, I. Masakazu, N. Sangmin, N. Sophie. – Bangkok: Copyright© United Nations 2015, 2015. – 33 с.
2. Bloem H., F. Montoforti-Ferrario, M. Szabo, A. Jager-Waldau. Renewable Energy Snapshots 2010. European Commission, Joint Research Centre, Institute for Energy, 2010 -120 с..
3. Electricity Information [Електронний ресурс] // OECD/IEA. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: https://www.iea.org/bookshop/645-Electricity_Information_2014.
4. EU energy and transport in figures. Statistical Pocketbook. European Commission, 2010- 125 p.
5. EU energy in figures – pocketbook 2014 [Електронний ресурс] // Luxembourg: Publications Office of the European Union. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: http://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/2014_pocketbook.pdf.
6. Hinterberger F. Eco-Efficiency of Regions: Toward Reducing Total Material Input / F. Hinterberger, F. Schneider. – Lund: SERI (Sustainable Europe Research Institute). – 22 с.
7. Hoh H. Eco-Efficiency Indicators in German Environmental-Economic Accounting / H. Hoh, K. Scoer, S. Seibel. – Wiesbaden: Statistisches Bundesamt. – 13 с.
8. Livio D. DeSimone, Frank Popoff/Eco-efficiency: The Business Link to Sustainable Development
9. Renewable Energy Road Map. Renewable energies in the 21st century: building a more sustainable future – Brussels: Commission Of The European Communities, 2007. – 20 с. – (EU). – (1).
10. Renewables Information 2014 [Електронний ресурс] / IEA // IEA statistical publications. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: http://www.iea.org/bookshop/647-Renewables_Information_2014.
11. Sugar AND THE ENVIRONMENT Encouraging Better Management Practices in sugar production WWF Global Freshwater Programme
12. U.S. Environmental Protection Agency/ http://www.epa.gov/cleanenergy/documents/suca/consumer_fact_sheet.pdf.

РОЗУМОВИЧ

Наталія Федорівна
nataliaroz@mail.ru

УДК 658.14/.17:621.009.12

ФОРМУВАННЯ АЛЬТЕРНАТИВ КОНКУРЕНТО-ОРІЄНТОВАНОЇ
ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ ІВАНО-
ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІFORMATION OF ALTERNATIVES COMPETITOR-ORIENTED FINANCIAL
STRATEGY ENGINEERING ENTERPRISE IVANO-FRANKIVSK REGIONздобувач, Хмельницький
національний університет

Мета статті полягає у формуванні стратегічних альтернатив фінансових стратегій на прикладі машинобудівних підприємств Івано-Франківської області, визначенні місця їх фінансових стратегій за критеріями фінансових ризиків, а також пошуку пріоритетних заходів, спрямованих на підвищення ефективності їх розвитку.

Цель статьи заключается в формировании стратегических альтернатив финансовых стратегий на примере машиностроительных предприятий Ивано-Франковской области, определении места их финансовых стратегий по критериям финансовых рисков, а также поиска приоритетных мероприятий, направленных на повышение эффективности их развития.

The purpose of the article is to form strategic alternatives of financial strategies for example engineering companies Ivano-Frankivsk region, determining the location of their financial strategies for financial risk criteria and search priority measures to improve the efficiency of their development.

Ключові слова: фінансова стратегія, фінансова стійкість, фінансові ризики, стійкий розвиток, машинобудівні підприємства

Ключевые слова: финансовая стратегия, финансовая устойчивость, финансовые риски, устойчивое развитие, машиностроительные предприятия

Keywords: financial strategy, financial stability, financial risks, sustainable development, machine-building enterprises

ВСТУП

З огляду на те, що світова фінансова криза і політична нестабільність призвели до стагнації національної економіки, значна кількість вітчизняних машинобудівних підприємств знаходиться у фазі спаду виробництва, критичному стані або на межі банкрутства. За таких умов підприємства обмежуються, як правило, розробленням однієї стратегії і не обтяжують себе зусиллями з формування стратегічних альтернатив розвитку. Така практика призводить до того, що великі зусилля та затрати ресурсів, які було спрямовано на стратегічне планування, можуть не принести очікуваного результату, оскільки ситуація у зовнішньому середовищі значно відрізняється від прогнозованої. Тому машинобудівним підприємствам важливо сформулювати декілька альтернативних фінансових стратегій розвитку, що дозволить запобігти загрозам втрати фінансових ресурсів і фінансової стійкості.

Питання формування альтернатив фінансової стратегії розглядають у своїх працях як вітчизняні, так і зарубіжні науковці: Ван Хорн [1], В. Ковальов [2], А. Тонких [3], Р. Хігінс [4], А. Рапопорт [5] та інші. Незважаючи на низку наукових досліджень, поза увагою все-таки залишаються питання генерації стратегічних альтернатив конкуренто-орієнтованої фінансової стратегії машинобудівних підприємств.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є формування стратегічних альтернатив фінансових стратегій на прикладі машинобудівних підприємств Івано-Франківської області, визначення місця їх фінансових стратегій за критеріями фінансових ризиків, а також пошук пріоритетних заходів, спрямованих на підвищення ефективності їх розвитку.

РЕЗУЛЬТАТИ

На нашу думку, формування альтернатив конкуренто-орієнтованої фінансової стратегії полягає в послідовному проходженні трьох фаз. Перша фаза (вибір стратегічних показників формування фінансової стратегії) містить такі процедури: визначається фактичний індекс обсягу реалізації на кінець базового періоду; визначається індекс обсягу реалізації, обмежений індексом прибутку; здійснюється ідентифікація на збалансованість фактичного індексу обсягу реалізації та індексу обсягу реалізації, обмеженого індексом прибутку; приймається управлінське рішення щодо збалансованості зазначених індексів на основі двох критеріїв. Для цього пропонуємо використовувати як базову – модель стійкого розвитку [4, 5]. Концепція стійкого розвитку побудована на тому, що запланований темп приросту обсягу реалізації

характеризує можливості машинобудівного підприємства в досягненні поставлених цілей, використовуючи наявні ресурси.

Друга фаза – формування стратегічних альтернатив, які базуються на декомпозиційній моделі. Розроблена нами декомпозиційна модель містить поєднання елементів моделей [4, 6] і оцінку фінансового ризику через досягнення встановленого рівня ключових показників: ефективності фінансової діяльності, ліквідності, фінансової стійкості, дивідендної політики, потреби у зовнішньому фінансуванні. Запропонована декомпозиційна модель дозволяє встановити залежність між індексом обсягу реалізації, обмеженого індексом прибутку та деякими змінними: індекс рентабельності власного капіталу, індекс капіталізації прибутку, індекс рентабельності активів, індекс рентабельності реалізації, індекс оборотності активів, індекс співвідношення позикового та власного капіталу. Це дозволяє встановити залежність між перерахованими змінними і виявити ефективні альтернативи за критеріями фінансових ризиків.

Третя фаза полягає у виборі з безлічі альтернатив саме конкуренто-орієнтованої фінансової стратегії за такими критеріями: індекс обсягу реалізації, обмежений індексом прибутку; прийнятний рівень фінансових ризиків.

З метою формування альтернатив конкуренто-орієнтованої фінансової стратегії досліджуваних машинобудівних підприємств Івано-Франківської області, використовуючи результати діагностики фінансового потенціалу ТОВ «Автоливмаш» (А), ПАТ «Промприлад» (Б), ПАТ «Івано-Франківський арматурний завод» (В), ПАТ «Локомотиворемонтний завод» (Г), ПАТ «Індуктор» (Д), визначимо місця їх фінансових стратегій в множині альтернатив за критеріями фінансових ризиків.

Щодо вибору стратегічних показників формування фінансової стратегії на машинобудівних підприємствах у 2012–2013 рр. нами здійснено розрахунки відповідних індексів, а також ідентифіковано отримані значення на збалансованість (табл. 1).

Таблиця 1

Фактичні індекси обсягу реалізації (I_{OPF}) та індекси зміни обсягу реалізації, обмежені індексами зміни прибутку (I_{OP}), машинобудівних підприємств Івано-Франківської області за 2012–2013 рр.

№ з/п	Індекс	Підприємства				
		(А)	(Б)	(В)	(Г)	(Д)
2012 рік						
1	Обсягу реалізації ($I_{OP\Phi}$)	1,263	1,032	0,767	0,698	2,320
2	Зміни обсягу реалізації, обмежений індексом зміни прибутку (I_{OP})	-0,082	-0,143	-30,8	0,030	0,144
2013 рік						
1	Обсягу реалізації ($I_{OP\Phi}$)	0,954	1,045	0,985	1,312	1,126
2	Зміни обсягу реалізації, обмежений індексом зміни прибутку (I_{OP})	-0,066	0,106	-0,371	0,003	0,012

Аналіз фінансової діагностики машинобудівних підприємств показав, що значення фактичних індексів обсягу реалізації (I_{OPF}) в 2012 р. перевищує значення індексів зміни обсягу реалізації, обмежених індексами зміни прибутку (I_{OP}) на всіх досліджуваних підприємствах. У 2013 р. таке перевищення знов притаманне всім підприємствам, окрім ПАТ «Промприлад». Профінансовано таке перевищення за рахунок збільшення зобов'язань, що призвело до зниження їх фінансової стійкості. За умов фінансової кризи, коли позикові засоби обмежені та попит на продукцію знижується, потрібно планувати індекси зміни обсягу реалізації, орієнтовані, в основному, на власні джерела фінансування в межах допустимих фінансових ризиків.

За результатами оцінки існуючих фінансових стратегій досліджуваних машинобудівних підприємств виявлено їх місця в безлічі фінансових стратегій [7]. Так, у 2012 р. стратегії множини «С» властиві підприємствам, які відчувають нестачу

грошових коштів для фінансування швидкого приросту обсягу реалізації, а саме ТОВ «Машинобудівний завод «Автоливмаш», ПАТ «Промприлад», ПАТ «Івано-Франківський арматурний завод», ПАТ «Локомотиворемонтний завод», ПАТ «Індуктор». В 2013 р. підприємствам ТОВ «Машинобудівний завод «Автоливмаш», ПАТ «Івано-Франківський арматурний завод», ПАТ «Локомотиворемонтний завод», ПАТ «Індуктор» притаманні стратегії множини «Д». Лише ПАТ «Промприлад» в 2013 р. перейшов у множину стратегій «В», можливо було обрано шлях реорганізації та реструктуризації, технічного переозброєння й реконструкції виробничої технологічної бази, організаційно-управлінських інновацій.

Як зазначалося вище, в основу розрахунку стійкого розвитку машинобудівних підприємств, окрім запропонованих індексів, покладено критерії ризику (табл. 2).

Таблиця 2

Оцінка ефективності фінансових стратегій досліджуваних машинобудівних підприємств у 2012–2013 рр.

[розроблено та розраховано автором]

Контрольовані індикатори	Індикативне значення	Фактичне значення	Відхилення	Дискретні бали
ТОВ «Машинобудівний завод «Автолившаш»				
1. Індекс рентабельності (збитковості) власного капіталу $I_{РВК} = \frac{I_{ЧП}}{I_A} \times \frac{I_A}{I_{ВК_0}} = \frac{I_{ЧП}}{I_B} \times \frac{I_B}{I_A} \times \frac{I_A}{I_{ВК_0}}$	1	0,78	-0,22	7
2. Індекс мультиплікатора власного капіталу (плече фінансового важеля)	1	1,05	0,05	9
3. Індекс рентабельності (збитковості) активів	1	0,74	-0,26	7
4. Індекс рентабельності (збитковості) реалізованої продукції	1	0,75	-0,25	7
5. Індекс оборотності активів	1	0,99	-0,01	9
Сума балів	39			
ПАТ «Промприлад»				
1. Індекс рентабельності (збитковості) власного капіталу $I_{РВК} = \frac{I_{ЧП}}{I_A} \times \frac{I_A}{I_{ВК_0}} = \frac{I_{ЧП}}{I_B} \times \frac{I_B}{I_A} \times \frac{I_A}{I_{ВК_0}}$	1	-1,01	-2,01	0
2. Індекс мультиплікатора власного капіталу (плече фінансового важеля)	1	1,24	0,24	9
3. Індекс рентабельності (збитковості) активів	1	-0,81	-1,81	0
4. Індекс рентабельності (збитковості) реалізованої продукції	1	-0,83	-1,83	0
5. Індекс оборотності активів	1	0,98	-0,02	9
Сума балів	18			
ПАТ «Івано-Франківський арматурний завод»				
1. Індекс рентабельності (збитковості) власного капіталу	1	10,88	9,88	9
2. Індекс мультиплікатора власного капіталу (плече фінансового важеля)	1	-0,04	-1,04	0
3. Індекс рентабельності (збитковості) активів	1	-287,75	-288,75	
4. Індекс рентабельності (збитковості) реалізованої продукції	1	-329,7	-330,7	0
5. Індекс оборотності активів	1	0,87	-0,13	8
Сума балів	17			
ПАТ «Локомотиво-ремонтний завод»				
1. Індекс рентабельності (збитковості) власного капіталу $I_{РВК} = \frac{I_{ЧП}}{I_A} \times \frac{I_A}{I_{ВК_0}} = \frac{I_{ЧП}}{I_B} \times \frac{I_B}{I_A} \times \frac{I_A}{I_{ВК_0}}$	1	0,10	-0,90	1
2. Індекс мультиплікатора власного капіталу (плече фінансового важеля)	1	1,00	–	9
3. Індекс рентабельності (збитковості) активів	1	0,10	-0,90	1
4. Індекс рентабельності (збитковості) реалізованої продукції	1	0,08	-0,92	1
5. Індекс оборотності активів	1	1,27	0,27	9
Сума балів	21			
ПАТ «Індуктор»				
1. Індекс рентабельності (збитковості) власного капіталу $I_{РВК} = \frac{I_{ЧП}}{I_A} \times \frac{I_A}{I_{ВК_0}} = \frac{I_{ЧП}}{I_B} \times \frac{I_B}{I_A} \times \frac{I_A}{I_{ВК_0}}$	1	0,39	-0,61	4
2. Індекс мультиплікатора власного капіталу (плече фінансового важеля)	1	0,94	-0,06	9
3. Індекс рентабельності (збитковості) активів	1	0,41	-0,59	5
4. Індекс рентабельності (збитковості) реалізованої продукції	1	0,40	-0,60	4
5. Індекс оборотності активів	1	1,04	0,04	9
Сума балів	31			

Відмітимо, що дискретні бали від «0» до «3» характеризують зону кризових станів. Зона від «3» до «5» характеризується як задовільні показники, що знаходяться нижче середньогалузевого значення.

Дискретному балу «5» відведена роль рубежу. Цей бал відображає середньогалузеві показники контрольованих індикаторів машинобудівних підприємств. Оціночний інтервал дискретних балів від «5» до «7» вказує на підвищені значення контрольованих індикаторів (вище середньогалузевих). Діапазон балів «8» і «9» ототожнюється з серйозними досягненнями ефективності діяльності машинобудівних підприємств.

Так, у 2012–2013 рр. найкращі значення контрольованих індикаторів отримало підприємство ТОВ «Машинобудівний завод «Автоливш». Йому характерний діапазон балів від 7 до 9, що свідчить про вищі за середньогалузеві значення деяких контрольованих індикаторів, а це ототожнюється з серйозними досягненнями ефективності діяльності цього підприємства. Можна відзначити ПАТ «Індуктор», діапазон балів якого коливається в межах від 4 до 9, що свідчить про деякі задовільні показники, які знаходяться нижче середньогалузевих значень. В той же час, йому притаманні серйозні досягнення в ефективності діяльності за індексами мультиплікатора власного капіталу та оборотності активів.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Отже, запропонований оціночний апарат на основі декомпозиційної моделі дозволяє здійснювати дослідження критеріїв ефективності та стійкості на предмет можливого їх використання в процедурі формування альтернатив конкуренто-орієнтованої фінансової стратегії машинобудівних підприємств Івано-Франківської області. Вважаємо, що головною метою такої стратегії є підтримка надійного і ефективного функціонування підприємств. Тому даний підхід забезпечуватиме досягнення та підтримку фінансової ефективності, стійкості, ліквідності на основі збалансованості індексів

чистого прибутку, виручки від реалізації, активів і структури джерел фінансування за критеріями фінансових ризиків. Використання фінансових ризиків як критеріїв вибору фінансової стратегії дозволить менеджерам виявити причини недостатньо високих показників ефективності, що, у свою, чергу, є орієнтиром для розвитку пріоритетних напрямів інноваційних управлінських дій. І, як наслідок, дасть можливість керівникам таких підприємств оперувати запропонованим оціночним апаратом і економічно зважено планувати діяльність підприємства, а також оперативно приймати ефективні управлінські рішення.

Література

1. Ван Хорн Дж.К. Основы финансового менеджмента / Дж.К. Ван Хорн, Дж.М. Вахович. – М.: Вильямс, 2008. – 1232 с.
2. Ковалев В.В. Введение в финансовый менеджмент / Ковалев В.В. – М.: Финансы и статистика, 2006. – 650 с.
3. Тонких А.С. Приемы моделирования экономического роста предприятия / Тонких А.С., Остальцев А. С., Остальцев И. С. – Екатеринбург – Ижевск: ИЭ УрО РАН, 2012. – 50 с.
4. Хиггинс Роберт С. Финансовый анализ. Инструменты для принятия бизнес-решений / Хиггинс Р.С. – М.: Вильямс, 2007. – 464 с.
5. Rappaport, A. (1986), Creating shareholder Value: the new Standard for Business Performance, FreePress.
6. Інвестування / Гриньова В.М. – К.: Знання, 2008. – 452 с.
7. Розумович Н.Ф. Вибір стратегічних показників формування фінансової стратегії машинобудівних підприємств / Н.Ф. Розумович // Науково-виробничий журнал «ІННОВАЦІЙНА ЕКОНОМІКА». – Тернопіль, 2014. – № 4 (53). – С. 139–144.

ТКАЧЕНКО

УДК 33

Сергій Анатолійович
nukoblikaudit@inbox.ru

**ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ФУНКЦІЇ АНАЛІТИЧНОЇ ОБРОБКИ
ТЕХНІКО-ЕКОНОМІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ДОДАТКОВИХ ВИТРАТ НА
ПІДВИЩЕННЯ ЯКІСНИХ ХАРАКТЕРИСТИК ТА ТЕХНІЧНИХ
ПАРАМЕТРІВ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ І
НАУКОВО-ВИРОБНИЧИХ ОБ'ЄДНАНЬ КРАЇНИ**

**FEATURES OF THE FUNCTIONS ANALYTICAL PROCESSING TECHNICAL
AND ECONOMIC INFORMATION ADDITIONAL EXPENSES TO INCREASE
QUALITY CHARACTERISTICS AND TECHNICAL PARAMETERS OF THE
FINISHED PRODUCTS OF THE INDUSTRIAL ENTERPRISES AND
SCIENTIFIC AND INDUSTRIAL ASSOCIATIONS OF THE COUNTRY**

кандидат економічних
наук, доцент, Прорек-
тор з науково-педагогіч-
ної роботи ВНЗ
"Миколаївський політех-
нічний інститут"

В статті висвітлено притаманні особливості в проведенні підсистеми аналітичної обробки техніко-економічної інформації додаткових витрат на підвищення якісних характеристик та технічних параметрів готової продукції-виробів промислових підприємств та науково-виробничих об'єднань країни. Доведено, функція аналітичної обробки техніко-економічної інформації витрат, пов'язаних із підвищенням якості готової продукції, виступає складовою частиною робіт, які проводяться при обґрунтуванні надбавки до оптової ціни товарів-виробів за покращення показників її якості, що перевищують показники, заявлені стандартами і технічними умовами.

В статье освещены присущие особенности в проведении подсистемы аналитической обработки технико-экономической информации дополнительных расходов на повышение качественных характеристик и технических параметров готовой продукции-изделий промышленных предприятий и научно-производственных объединений страны. Доказано, функция аналитической обработки технико-экономической информации расходов, связанных с повышением качества готовой продукции, выступает составной частью работ, проводимых при обосновании надбавки к оптовой цене товаров-изделий за улучшение показателей её качества, превышающих показатели, заявленные стандартами и техническими условиями.

The article highlights the inherent features in conducting analytical processing subsystem of technical and economic information, additional costs to improve the quality characteristics and technical parameters of finished products-products of industrial enterprises and scientific and industrial associations. Proven analytical processing function technical and economic information costs associated with improving the quality of the finished product, serves an integral part of the work conducted in the justification of allowances to the wholesale price of goods, products for the improvement of its quality, higher than those stated standards and specifications.

Ключові слова: аналітична обробка техніко-економічної інформації, додаткові витрати, підвищення якісних характеристик і технічних параметрів готової продукції-виробів, промислові підприємства та науково-виробничі об'єднання країни, функція системи управління

Ключевые слова: аналитическая обработка технико-экономической информации, дополнительные расходы, повышение качественных характеристик и технических параметров готовой продукции-изделий, промышленные предприятия и научно-производственные объединения страны, функция системы управления

Key words: analytical processing technical and economic information, additional costs, improving quality characteristics and technical parameters of the finished product, products, industry, scientific and industrial associations of the country, the function of the control system

ВСТУП

В сучасних умовах ринкової орієнтації національної економічної системи країни якісні характеристики та технічні параметри готової продукції промисловості щільно пов'язані із головними показниками та критеріями оптимальності

(якості) виробничо-господарської діяльності підприємств-виробників: чистим прибутком, доходом (виручкою) від реалізації продукції, собівартістю реалізованої готової продукції, адміністративними витратами, витратами на збут, іншими витратами операційної діяльності, рентабельністю власного капіталу, рентабельністю активів та зобов'язань і

інші. Для правильної оцінки виробничо-господарської діяльності продуцента промислових видів готової продукції необхідним виступає співставлення отриманого економічного ефекту від підвищення якісних характеристик та технічних параметрів товарів-виробів із витратами матеріальних, трудових, грошових і інформаційних ресурсів на ці цілі. Такий підхід до оцінки діяльності промислового підприємства та науково-виробничого об'єднання виступає головною передумовою визначення економічної ефективності. Економічна ефективність підвищення якісних характеристик та технічних параметрів готової продукції знаходиться, як правило, в безпосередній залежності від величини додаткових витрат на підвищення якості товарів-виробів. Це означає, що в ряді випадків при інших рівних умовах, чим менша величина додаткових витрат, тим більший економічний ефект від підвищення якості продукції і, навпаки, чим більші витрати на підвищення якості продукції, тим менший економічний ефект. У зв'язку із цим при комплексному економічному аналізі виробничо-господарської діяльності промислових підприємств та науково-виробничих об'єднань із підвищення якості готової продукції важливе місце повинне бути відведено підсистемі аналітичної обробки техніко-економічної інформації додаткових витрат, пов'язаних із підвищенням якісних характеристик та технічних параметрів товарів-виробів. Цей факт підтверджує наявну проблему у загальному вигляді та підкреслює її зв'язок із комплексом важливих наукових і практичних завдань. Провівши поглиблений аналіз останніх досліджень та публікацій провідних вітчизняних і іноземних вчених-економістів з означеної проблематики [1-8], та інші, в яких започатковано розв'язання даної теми, нами виділено невирішені раніше частини загальної проблеми, серед яких провідне місце займає питання аналітичної обробки техніко-економічної інформації додаткових витрат, пов'язаних із підвищенням якісних характеристик і технічних параметрів продукції, котрій і присвячена означена публікація і ін.

МЕТА РОБОТИ виступає у висвітленні притаманних особливостей в проведенні комплексного економічного аналізу додаткових витрат на підвищення якісних характеристик та технічних параметрів готової продукції промислових підприємств та науково-виробничих об'єднань-виробників і ін.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Теоретико-методологічною основою наукової публікації виступає діалектичний метод і основні положення функції аналітичної обробки техніко-економічної інформації та системи управління якістю промислової продукції. У процесі дослідження використовувалися наступні методи: *абстрактно-логічний* (для теоретичного узагальнення і формулювання висновків); *монографічний* (при дослідженні теоретичних та практичних методик аналітичної обробки техніко-економічної інформації і системи управління якістю готової продукції);

порівняльний (при діагностиці сучасного стану функції аналітичної обробки техніко-економічної інформації та системи управління якісними характеристиками і технічними параметрами продукції на промислових підприємствах і науково-виробничих об'єднаннях).

РЕЗУЛЬТАТИ

Початковим матеріалом для підсистеми аналітичної обробки техніко-економічної інформації цих витрат слугують планові, облікові та звітні джерела даних. При комплексному економічному аналізі необхідно використовувати елемент методу порівняння фактичного рівня витрат із плановим, визначати відхилення від плану, виявляти та вивчати їх причини.

Функція аналітичної обробки техніко-економічної інформації витрат, пов'язаних із підвищенням якісних характеристик і технічних параметрів готової продукції, включає: загальну оцінку виконання плану за кількістю заходів та освоєнню грошових коштів на підвищення якості готової продукції; виконання планових заходів, спрямованих як на досягнення готовою продукцією рівня якості, який відповідає вимогам стандартів і технічних умов, так і на перевищення їх; виконання плану заходів та освоєння грошових коштів за окремими джерелами фінансування; виконання плану витрат за кожним заходом за статтями витрат; виконання плану заходів окремими структурними підрозділами промислового підприємства та науково-виробничого об'єднання за статтями витрат; виконання плану витрат за окремими видами готової продукції; розрахунок економічної ефективності підвищення якості готової продукції; комплексний економічний аналіз витрат на одиницю «корисності» готової продукції; проведення порівняльного аналізу витрат на покращення якості готової продукції між конкуруючими промисловими підприємствами та науково-виробничими об'єднаннями; використання результатів аналізу витрат для обґрунтування надбавок до оптових цін на продукцію підвищеної якості і ін.

В подальшому функція аналітичної обробки техніко-економічної інформації повинна бути значно поглиблена. Так, потрібно робити порівняння витрат на проведення дослідних робіт, на розробку технічної і технологічної документації, на виготовлення спеціального оснащення, інструменту та інше. Причини, які спричинили виникнення різниці в характері, обсязі і вартості робіт із удосконалення якісних характеристик та технічних параметрів готової продукції на різних підприємствах (об'єднаннях), необхідно ретельно вивчати. Потрібно вивчати та активно впроваджувати провідний досвід інших промислових підприємств і науково-виробничих об'єднань щодо робіт із підвищення якості параметрів продукції.

ВИСНОВКИ

В результаті вище викладеного, візьмемо на себе відповідальність відзначити той факт, що підсистема аналітичної обробки техніко-економічної інформації витрат, пов'язаних із підвищенням якості готової продукції, повинна стати складовою частиною робіт,

які проводяться при обґрунтуванні надбавки до оптової ціни товарів-виробів за покращення показників її якості, що перевищують показники, заявлені стандартами і технічними умовами. Такий комплексний економічний аналіз дозволить виявляти і виключати витрати, які виникають під впливом суб'єктивних факторів (чинників), ближче підійти до величини потрібних витрат, що виступають підґрунтям для ціноутворення, і повністю відповідає вимогам сучасних трансформаційних процесів в національній економічній системі країни, вони однозначно підтверджують, ціни повинні забезпечувати компенсацію витрат виробництва і масу чистого прибутку кожному конкурентоспроможному підприємству (об'єднанню) на ринку. Серед перспектив подальших розвідок у даному напрямку особливою актуальністю, на наш погляд, відрізняються питання комплексного висвітлення характеристики усіх етапів проведення підсистеми аналітичної обробки техніко-економічної інформації витрат, пов'язаних із підвищенням якості готової продукції підприємств-виробників.

Література

1. Барнгольц С.Б. Методология экономического анализа действующего субъекта [Текст]: учебное пособие / С.Б. Барнгольц, М.В. Мельник. – Москва: Финансы и статистика, 2003. – 239 с.
2. Барышев С.Б. Формирование учётно-аналитической системы, ориентированной на сбалансированные показатели, в торговых организациях: автореферат диссер. ... доктора экономических наук: 08.00.12 - «Бухгалтерский учёт, статистика» / Сергей Борисович Барышев; [Место защиты: Гос. ун-т – учебно-научно-производ. комплекс]. – Орел, 2013. – 48 с.
3. Вандина О.Г. Теория и методология функционирования учётно-аналитической системы бизнес-процессов в строительных организациях: автореферат диссертации ... доктора экономических наук: 08.00.12 - «Бухгалтерский учёт, статистика» / Ольга Георгиевна Вандина; [Место защиты: Гос. ун-т – учебно-научно-производ. комплекс]. – Орел, 2012. – 48 с.
4. Дезорцев С.С. К вопросу об анализе балансов / С.С. Дезорцев // Счетоводство. – 1925. - № 3(18). – С. 257-263.
5. Илышева Н.Н. Методологический подход к анализу и формированию риск-системы стратегического управления предприятием / Н.Н. Илышева, Е.В. Каранина // Экономический анализ: теория и практика. – 2011. – № 22. – С. 13-23.
6. Лазаришина И.Д. Економічний аналіз в Україні: історія, методологія, практика [Текст]: монографія / І.Д. Лазаришина. – Рівне: НУВГП, 2005. – 369 с.
7. Олійник О.В. Розвиток економічного аналізу в умовах інституційних змін [Текст]: монографія / О.В. Олійник. – Житомир: ЖДТУ, 2008. – 653 с.
8. Пласкова Н.С. Методология стратегического анализа результативности бизнеса [Текст]: монография / Н.С. Пласкова. – Москва: Креативная экономика, 2007. – 256 с.

КОНСУЛЬТАЦІЇ

КОМУ ВИГІДНА ЛІКВІДАЦІЯ "ДЕЛЬТА БАНКУ"?

У зв'язку із нестабільним курсом іноземної валюти, в Україні починають ставати банкрутами все більше банків. Так, декілька днів назад Національний банк України прийняв постанову вважати неплатоспроможними одразу три банки: Дельта Банк, Кредитпромбанк, Омега Банк.

Щодо ситуації із Дельта Банком. «Відповідно до вимог статті 76 Закону України "Про банки і банківську діяльність" 02 березня 2015 року Правління Національного банку України прийняло постанову № 150 "Про віднесення Публічного акціонерного товариства "Дельта Банк" до категорії неплатоспроможних" [1].

Зазначимо, що Дельта Банк – провідний український універсальний банк, котрий входить в першу п'ятірку за чисельністю вкладів. За даними офіційного сайту, відмітимо, що банк входить до категорії найбільших банків за класифікацією НБУ, а також до Асоціації українських банків (АУБ) і Асоціації Банків Країн Центральної та Східної

Європи (BACEE). На 01.11.2014 активи банку складають 62100 млн. грн.; кредитний портфель - 40,1 млрд. грн.; залишки в касі, на кореспондентських рахунках в НБУ та інших банках - 6,2 млрд. грн.; регулятивний капітал - 6,1 млрд. грн.; статутний капітал - 3,7 млрд. грн. На 01.11.2014 пасиви банку склали: Загальний портфель коштів фізичних осіб - 23004 млрд. грн. (4 місце у рейтингу НБУ), портфель коштів до запитання фізичних осіб - 5018 млрд. грн. (4 місце у рейтингу НБУ), портфель строкових коштів фізичних осіб - 17986 млрд. грн. Кількість клієнтів Дельта Банку на 01.11.2014 складає більше 4 млн. чоловік. За розміром регулятивного капіталу і активів банку Дельта Банк належить до 1 групи [2].

Тобто маємо справу із дійсно масовим банком українського капіталу і здається досить дивним його раптова ліквідація.

(продовження на стор. 36)

ВЛАСЕНКО

Юрій Григорович
yuriywin@mail.ru

кандидат економічних наук,
Національний університет
біоресурсів і природо-
користування України

УДК 631.6.02:631.11

**МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНІ РЕСУРСИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ
ПІДПРИЄМСТВ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ****MATERIAL AND TECHNICAL RESOURCES OF AGRICULTURAL
ENTERPRISES AND EFFECTIVENESS OF THEIR USE**

Стаття присвячена визначенню змісту та сутності матеріально-технічних ресурсів сільськогосподарських підприємств як складової частини сукупного ресурсного потенціалу. Обґрунтовано рівні раціонального використання матеріально-технічних ресурсів для покращення соціально-економічного розвитку сільськогосподарських підприємств.

Статья посвящена определению содержания и сущности материально-технических ресурсов сельскохозяйственных предприятий как составной части совокупного ресурсного потенциала. Обосновано уровни рационального использования материально-технических ресурсов для улучшения социально-экономического развития сельскохозяйственных предприятий.

The article is devoted to definition the content and essence material and technical resources of agricultural enterprises as part of the total resource potential. Reasonable levels rational use material and technical resources to improve the socio-economic development of agricultural enterprises.

Ключові слова: ресурси, капітал, виробничі фонди, сільськогосподарські підприємства

Ключевые слова: ресурсы, капитал, производственные фонды, сельскохозяйственные предприятия

Keywords: resources, capital, production assets, agricultural enterprises

ВСТУП

Проблеми дослідження матеріально-технічних ресурсів як невід'ємної складової ресурсного потенціалу в значній мірі залежить від досягнутого рівня використання природних, матеріальних і трудових ресурсів, їх збалансованості, які виражають потужність потенціалу. Сільськогосподарському виробництву притаманні специфічні особливості у сфері формування і використання ресурсного потенціалу, зумовлені становленням у минулому та сучасному його розвитку. Шляхом реформ аграрний сектор перейшов від адміністративно-планової системи до ринкової економіки. Необхідність такого переходу спричинена зниженням ефективності виробництва у міру вичерпного використання екстенсивних факторів, які формують ресурсний потенціал. Наслідком низької ефективності сільськогосподарського виробництва є стан і характер повільних змін у виробничих відносинах, які стримують розвиток продуктивних сил, у тому числі й ресурсного потенціалу.

Проблема формування та ефективного використання матеріально-технічних ресурсів сільськогосподарських підприємств досліджувалась такими провідними вітчизняними та зарубіжними вченими: В.Г. Андрійчуком [6], О.М. Вишневецькою [1], Г.М. Підлісецьким [9], Ж.Б. Сейем [8], В.М. Трегубчуком [2], А.Э.Юзефовичем [3] та ін.

МЕТА РОБОТИ — виявлення резервів та обґрунтування напрямів ефективного використання матеріально-технічних ресурсів сільськогосподарських підприємств для поліпшення їх соціально-економічного розвитку.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічну та інформаційно-аналітичну базу дослідження склали монографії, наукові праці, матеріали періодичних видань, офіційні матеріали Державної служби статистики України, дані річної звітності підприємств сільського господарства, ресурси Internet, нормативно-правові акти України.

При аналізі закономірностей сучасного стану розвитку і використання матеріально-технічних ресурсів сільськогосподарських підприємств використано графічний, порівняльний, кореляційно-регресійний, економіко-статистичний та монографічний методи.

РЕЗУЛЬТАТИ

Важливою складовою ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств є матеріально-технічні ресурси. Всі вони виражені у вартісній формі становлять основний та оборотний капітал (фонди) сільського господарства. В українській економічній літературі сукупність матеріальних і фінансових ресурсів на підприємстві носить назву фондів. Як у вітчизняній, так і в західній літературі функціонуючий капітал ділиться на основний і оборотний. Проте на сучасному етапі трансформування

економічної системи у ринкову, фонди підприємства розглядаються як капітал з точки зору матеріально-речового складу незалежно від соціальної форми.

Елементи вчення про капітал заклали Аристотель. Він використовував такий термін як “хремастика” – мистецтво накопичення багатства в грошовій формі. У подальшому капітал досліджували меркантилісти, фізіократи (капітал – це земля), класики політичної економії А. Сміт та Д. Рікардо (капітал – це засоби виробництва, нагромаджена і уречевлена праця). Але найбільш системне дослідження капіталу здійснив К. Маркс [7,8]. Він вважав, що капітал – це складне поняття. Зовнішньо він виступає в конкретних формах – в засобах виробництва (постійний капітал), в грошах (грошовий капітал), в людях (змінний капітал), в товарах (товарний капітал). Але по суті, капітал – це вартість, що самозростає в процесі руху і приносить додаткову вартість. Її джерелом є робоча сила. Особливість капіталу полягає в тому, що він має бути кимсь нагромаджений, створений.

Сучасні економісти не дають однозначного визначення категорії “капітал”, але трактують його значно ширше. Так, західні економісти розширюють діапазон запасів нагромадженої праці (сюди включають мости, дороги, комп’ютери); отожднюють капітал з грошима, фінансовими ресурсами, знаннями, часом і т.д. Такий підхід особливо важливий в умовах розвинутої інформаційної епохи. Таким чином капітал – це авансована вартість, яка в процесі руху зростає і приносить більшу вартість; вкладення, які дають змогу отримати дохід. Кожний підприємець намагається досягти таких масштабів (розмірів) підприємства, які б дали можливість отримати максимальний приріст авансованого капіталу.

Нині тлумачення капіталу стало значно ширшим. У більш повному розумінні, капітал – це цінність, що приносить потік доходу, тобто прибутки та платежі, одержані від функціонування капітального активу протягом певного періоду часу. З цієї точки зору, капіталом можна назвати і виробничі фонди підприємств, і землю, і цінні папери, і депозит в комерційних банках, і “людський капітал” (нагромаджені професійні знання) тощо. Всі перелічені блага приносять потік доходів у різних формах: у вигляді орендної плати, виплати процентів по депозитах, дивідендів та інших [6]. Тобто капітал (фонди), як економічна категорія, відображає відносини, які виникають на рівні підприємства з приводу використання відповідних економічних ресурсів у процесі виробництва та обігу товарів з метою одержання прибутку.

Економічна діяльність підприємства – це безперервний процес створення продукції, її продажу і купівлі нових засобів виробництва, що знаходить своє вираження у кругообігу капіталу. За кошти підприємства (фірми), здійснюється оплата найманих робітників, придбання сировини, матеріалів, палива, електроенергії та інших предметів праці, які спрямовуються на виробництво. У кінцевому результаті процесу виробництва отримується готова продукція, яка надходить на склад і відвантажується

покупцям, а її вартість повертається у грошовій формі на рахунок підприємства (фірми). Кругообіг фондів підприємства, взятий не як окремий акт, а як процес, що періодично повторюється, отримав назву “обігу фондів”.

У процесі кругообігу капіталу (фондів) відбувається його послідовне перетворення з однієї форми в іншу – з грошової в продуктивну, а потім у товарну. Безперервність руху засобів є найважливішою умовою успішної діяльності підприємства. Затримка фондів на одній стадії порушує ритмічність виробництва й обігу.

За своїм речовим складом, термінами служби, функціональною роллю у процесі виробництва продукції основні фонди є неоднорідні, засоби праці набувають економічної форми основних фондів, а предмети праці – оборотних фондів. Основні фонди являють собою засоби виробництва, які багаторазово беруть участь у виробничому процесі, не змінюючи натуральної форми, виконують одну і ту ж функцію протягом багатьох виробничих циклів, а їх вартість переноситься на собівартість виробленої продукції в сумі зносу, яка нараховується у відповідності з діючим законодавством щодо застосування національних стандартів обліку основних засобів підприємств АПК.

Матеріальною основою сільськогосподарського виробництва виступають виробничі фонди, які є потужним засобом активної дії на природу та предмети праці з метою збільшення виробництва продукції рослинництва і тваринництва. В залежності від рівня забезпечення сільськогосподарських підприємств необхідними виробничими будівлями, технікою, продуктивною худобою, кормами, насінням, добривами та іншими матеріальними ресурсами залежать і результати їх виробничо-господарської діяльності. Забезпеченість підприємств основними фондами характеризується за допомогою показників фондоозброєності та фондозабезпеченості (табл. 1.).

З даних таблиці 1 видно, що рівень фондозабезпеченості в досліджуваних господарствах скоротився за 2004-2012 рр. на 34,2%. Це відбулося в основному за рахунок зменшення вартості основних засобів на 40,3%. Водночас фондоозброєність сільськогосподарських підприємств зросла за аналізований період на 80,9%. Підвищення цього показника пояснюється головним чином значним скороченням зайнятих у сільськогосподарському виробництві працівників, яке відбувалося поряд із зменшенням обсягу основних фондів. До того ж, як показує аналіз, темпи скорочення кількості працівників суттєво випереджали темпи зменшення вартості основних засобів. Якісний склад основних виробничих фондів певною мірою характеризується їх структурою (табл. 2). Структура основних фондів сільськогосподарського призначення відображає технічну озброєність підприємств й залежить від структури виробництва та співвідношення галузей рослинництва і тваринництва.

Таблиця 1

Забезпеченість основними засобами сільськогосподарських підприємств Вінницької області

[розраховано та побудовано за даними [4]]

Показники	Роки					2012 р. у % до 2004 р.
	2004	2006	2008	2010	2012	
Основні засоби, млн. грн.	3850	2767	2136	2034	2249	59,7
Середньорічна чисельність зайнятих в сільськогосподарському виробництві працівників, тис. чол.	149,5	95,9	69,8	54,2	34,3	23,0
Площа сільськогосподарських угідь, тис. га	1394,2	1285	1259,1	1174,3	1237,5	88,8
Фондозабезпеченість, тис. грн.	276,2	215,3	169,7	173,2	181,7	65,8
Фондоозброєність, тис. грн.	25,8	28,8	30,6	37,5	46,6	180,9

Таблиця 2

Структура основних виробничих фондів сільськогосподарського призначення Вінницької області, млн. грн.

[розраховано та побудовано за даними [4]]

Показники	2004 р.		2008 р.		2012 р.	
	грн.	%	грн.	%	грн.	%
Основні виробничі фонди сільськогосподарського призначення	3850,4	100	2136,4	100	2222,2	100
у тому числі:						
Будинки, споруди і передавальні пристрої	2241	58,2	1149,4	53,8	764,4	34,4
машини і обладнання	723,9	18,8	587,5	27,5	1135,5	51,1
транспортні засоби	746,9	19,4	322,6	15,1	211,1	9,5
робоча та продуктивна худоба	50,0	1,3	29,9	1,4	68,9	3,1
багаторічні насадження	88,6	2,3	47,0	2,2	42,3	1,9

Як видно з табл.2., найбільшу частку у загальному обсязі основних фондів займають будівлі, споруди і передавальні пристрої. Проте за аналізований період вона скоротилася з 58,2% до 34,4%. Позитивним слід вважати зростання питомої ваги машин і обладнання з 18,8% в 2004 р. до 51,1% в 2012 р. До того ж в останні роки відбулося суттєве зростання вартості машин та обладнання в досліджуваних господарствах. Поряд з цим спостерігається негативна тенденція до скорочення частки транспортних засобів у вартості основних фондів з 19,4% до 9,5%. Щодо робочої та продуктивної худоби і багаторічних насаджень, то їх частка у основних фондах незначна.

Монографічне дослідження в господарствах Калинівського району показує, що за період з 2004 по 2012 роки у ПОСП “Радівське” відбулось збільшення основних виробничих засобів сільськогосподарського призначення на 13,5%, але решта складових виробничих засобів залишилась майже без змін на рівні 2004 року. Найбільшу питому частку у їх структурі займають будівлі і споруди, тобто пасивні основні засоби. Дещо інша ситуація у ТОВ “Україна”, за той самий період обсяги всіх основних засобів зменшилась на 40%, в тому числі сільськогосподарського призначення зменшилась на 30%. Найбільшу питому вагу у структурі основних виробничих засобів займають будівлі і споруди – 55,8%, вартість яких майже не змінилася. Водночас відбулося нарощування в незначних обсягах робочої і

продуктивної худоби – на 3%, інструментів та інвентарю – на 26%, транспортних засобів – на 6% у порівнянні з 2004 роком. По СВК “Діброва” спостерігалась дещо інша тенденція. Загальна вартість всіх основних засобів у 2012 році залишилась на рівні 2004 року, це означає, що за даний період не відбулось значного поповнення основних виробничих засобів. Але в їх структурі відбулись позитивні зрушення у бік збільшення основних виробничих засобів сільськогосподарського призначення на 30%. Так, зокрема, відбулось поповнення обсягів інших основних засобів – на 19,1%, транспортних засобів – на 2,6%, будівлі і споруди – на 35%, котрі доречі займають найбільшу питому вагу у структурі і становлять – 73,3%. Якщо ж порівнювати вартість всіх основних засобів і структуру виробничих фондів у досліджуваних підприємствах, то слід зазначити, що на одиницю земельної площі вони суттєво різняться, а це значною мірою впливає на результати господарювання.

Між досліджуваними господарствами нами виявлені істотні відмінності щодо фондозабезпеченості виробництва. Суттєвою перевагою за цим показником володіє ПОСП “Радівське”, де фондозабезпеченість у 2,5 рази вища ніж у ТОВ “Україна” і в 2,7 рази вища, ніж у СВК “Діброва”. Відносно фондоозброєності, то по даному показнику

не спостерігається великої різниці між господарствами.

Сучасний розвиток науково-технічного прогресу потребує розширення й удосконалення матеріально-технічної бази, підвищення рівня механізації та електрифікації, введення в дію нових і реконструкцію діючих виробничих потужностей під механізовані потокові технології, встановлення оптимальних розмірів технічної озброєності сільськогосподарських підприємств. Актуальною проблемою є забезпечення

механізованого виробництва конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції. Для цього слід довести кількісний та якісний склад машинно-тракторного парку до науково-обґрунтованої технологічної потреби, за якої операції виконуватимуть в найкращі агротехнічні строки з високою якістю, мінімальними витратами коштів і матеріально-технічних ресурсів. Проте наявний машинно-тракторний парк не відповідає сучасним вимогам аграрного виробництва (табл. 3).

Таблиця 3

**Динаміка забезпеченості рухомим складом основних фондів сільськогосподарських підприємств
Вінницької області, штук**

[розраховано та побудовано за даними [4]]

Наявність техніки	Роки					2012 р. у % до 2004 р.
	2004	2006	2008	2010	2012	
Трактори	20400	17900	15100	12330	11238	55,1
Зернозбиральні комбайни	4491	4177	3444	2783	2467	54,9
Кукурудзозбиральні комбайни	642	578	473	330	275	42,8
Кормозбиральні комбайни	1926	1627	1342	1016	832	43,2
Бурякозбиральні комбайни	1539	1385	1239	931	758	49,5
Сівалки	9013	8790	7627	6064	5455	60,5
Всього одиниць	38011	34457	29225	23454	21025	55,4

Дані таблиці 3. свідчать, що за період з 2004 р. по 2012 р. рівень забезпечення технікою сільськогосподарських підприємств суттєво скоротився. Так, загальна кількість рухомої частини основних фондів в господарствах області зменшилася на 44,6%. З року в рік відбувається зменшення кількості тракторів, комбайнів, сівалок.

Основною причиною такого становища є зниження купівельної спроможності більшості сільськогосподарських підприємств через диспаритет

в цінах на сільськогосподарську продукцію та продукцію промисловості, яка використовується як ресурс у сільськогосподарському виробництві. До того ж, більшість таких підприємств мають монопольний стан і часто необґрунтовано підвищують ціни на свою продукцію. Дані, що характеризують ефективність використання виробничих фондів у сільськогосподарських підприємствах Вінницької області наведені в таблиці 4.

Таблиця 4

Ефективність використання виробничих фондів у сільськогосподарських підприємствах Вінницької області

[розраховано та побудовано за даними [4]]

Показники	Роки					2012 р. у % до 2004 р.
	2004	2006	2008	2010	2012	
Валова продукція сільського господарства, млн. грн.	1878	1353	1729	2031	2913	155,2
Основні засоби, млн. грн.	3850	2767	2136	2034	2249	59,7
Фондовіддача, грн. (вартість валової продукції на 1 грн. основних засобів), грн.	0,49	0,49	0,81	1,00	1,27	259,7
Фондомісткість (вартість основних засобів на 1 грн. валової продукції), грн..	2,04	2,04	1,30	1,00	0,79	0,39
Норма прибутку, %	5,1	4,7	5,5	9,7	15,5	10,4 пункти

Суттєвий вплив на формування збалансованої структури основних засобів сільського господарства відіграє інвестиційна політика. Маючи на меті максимізацію прибутку, власник фізичного капіталу зацікавлений у постійному зростанні його запасу.

Проте сьогодні спостерігається тенденція до зменшення інвестицій в основний капітал сільського господарства, їх розміри не забезпечують навіть простого відтворення основних засобів. Підвищення вартості основних засобів промислового

виробництва, поглиблення диспаритету цін на сільськогосподарську та промислову продукцію зумовили спад інвестиційної активності, подовження строків їх оновлення, підвищення ступеня зносу, сповільнення темпів науково-технічного прогресу.

Економічну ефективність використання основних виробничих фондів характеризують показники фондівіддачі, фондомісткості та норми прибутку. Динаміка цих показників наведена у таблиці 4. Показує, що за досліджуваний період фондівіддача зросла майже втричі. Фондомісткість, як обернена величина на стільки ж зменшилася. Позитивним можна вважати зростання норми прибутку, особливо за останні чотири роки.

Кращих результатів серед досліджуваних підприємств, як уже відмічено по тексту вище досягло ПОСП “Радівське”. Це господарство, на відміну від ТОВ “Україна” і СВК “Діброва”, своєчасно технічно переозброїло своє виробництво, замість застарілої техніки впровадило нову, більш економічну і продуктивну. Запроваджуючи інноваційні технології вирощування сільськогосподарських культур, утримання худоби і переробки власної сільськогосподарської продукції, ПОСП “Радівське” суттєво поліпшило стан основних виробничих фондів і їх використання. Важливим чинником підвищення ефективності використання виробничих фондів і всього сільськогосподарського виробництва є раціональне поєднання в господарствах основних і оборотних засобів, так як висока віддача основного капіталу у сільському господарстві не може бути досягнута при недостатній кількості добрив, кормів, інших засобів, вартість яких є оборотним капіталом. Слід також зазначити, що співвідношення основних і оборотних фондів залежить від спеціалізації господарства, конкретної природно-економічної зони, поєднання рослинництва і тваринництва, фондомісткості та матеріаломісткості продукції.

Щодо необхідності оптимального співвідношення між основними і оборотними фондами, від якого залежить ефективність використання аграрного ресурсного потенціалу, вказують багато вчених-економістів. Найбільш ефективним співвідношенням між основними і оборотними фондами, на їх думку, є 2-2,5:1. Саме за таких умов досягається найвища фондівіддача, особливо, коли дотримана раціональна структура основних виробничих фондів.

ВИСНОВКИ

Підвищення рівня оснащення сільського господарства основними виробничими фондами, вдосконалення їх структури дадуть змогу оновити та модернізувати матеріально-технічну базу сільськогосподарських підприємств з урахуванням останніх досягнень науки і техніки, прискорити впровадження прогресивних технологій і підвищити ефективність виробництва.

Література

1. Вишневецька О.М. Ресурсний потенціал аграрного сектора економіки України: соціально-економічні та екологічні аспекти: [монографія]. – Миколаїв, 2011. – 487 с.
2. Відтворення та ефективне використання ресурсного потенціалу АПК (теоретичні і практичні аспекти) / В. Трегобчук, А. Юзефович, Д. Крисанов, О. Попова, В. Прадун, Н. Скурська: відпов. Ред. Акад. УААН В.М. Трегобчук. – К.: Інститут економіки НАНУ, 2003. – 259 с.
3. Юзефович А.Э. Аграрный ресурсный потенциал: формирование и использование. – К.: Наукова думка, 1987. – 175 с.
4. Статистичний збірник. Сільське господарство Вінниччини / За ред. О.С. Темної. – Вінниця, 2013. – 325 с.
5. Гладій М.В. Розвиток АПК України (Регіональні особливості): Монографія. – Львів: ІРД НАН України – 2002. – 289 с.
6. Андрійчук В.Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз / В.Г. Андрійчук: Монографія, 2-ге вид. без змін. – К.: КНЕУ, 2006. – 292 с.
7. Маркс К. Капитал. Критика политической экономики / К. Маркс, Ф. Энгельс. Соч. 2-е. изд. – Т.1. – С.158.
8. Мочерний С.В., Симоненко В.К. та ін. Основи економічної теорії. – К.: Знання, 2000. – 315 с.
9. Основні виробничі фонди сільського господарства: ефективність, оновлення, оцінка / [Г.М. Підлісецький, П.М. Гарасим, М.І. Герун та ін.]; за ред. Г.М. Підлісецького. – К.: Урожай, 1995. – 192 с.
10. Воронкова В.Г., Беліченко А.Г., Попов О.М. Управління людськими ресурсами: філософські засади / Воронкова В.Г. // Професіонал – К.: 2006. – с. 12 – 33

ЯРМОЛЕНКО

Марія Іванівна

maria-yarmolenko@yandex.ua

доктор історичних наук,
декан Ізмаїльського факультету
Одеської національної
морської академії (Україна,
Ізмаїл)

УДК 323.15 (477)

ТРАНСФОРМАЦІЯ СТАТУСУ РОСІЙСЬКОЇ МОВИ В УКРАЇНІ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА РЕГІОНАЛЬНИЙ ВИМІРИ

THE TRANSFORMATION OF THE RUSSIAN LANGUAGE IN UKRAINE: NATIONAL AND REGIONAL DIMENSIONS

У статті розкрито загальнонаціональні та регіональні зміни правового статусу російської мови після проголошення незалежності України. Досліджено політизацію мовного питання в житті російської етнічної групи, висвітлено використання її етнокультурних інтересів у політичній боротьбі.

В статье раскрыто общенациональные и региональные изменения правового статуса русского языка после провозглашения независимости Украины. Исследована политизация языкового вопроса в жизни русской этнической группы, освещено использование ее этнокультурных интересов в политической борьбе.

The article deals with national and regional changes in the legal status of the Russian language after independence, Ukraine. Investigated the politicization of language issues in the life of the Russian ethnic group, covers the use of ethnic and cultural interests in the political struggle.

Ключові слова: правовий статус, національна меншина, російська мова, регіональні мови

Ключевые слова: правовой статус, национальное меньшинство, русский язык, региональные языки

Keywords: legal status, minority, Russian, regional languages

ВСТУП

З відновленням незалежності України одним з пріоритетів внутрішньої політики держави стало регулювання мовної складової національного розвитку та процесу мовно-культурної взаємодії етнічних груп усіх регіонів як запоруки стабільності та громадянського миру. Важливим фактором, що впливає на політичну ситуацію в Україні, є наявність регіонів з відмінними культурно-мовними, соціально-політичними традиціями, які зумовлені входженням у минулому частин України до різних державних утворень. Мовне питання в Україні вивчали М.Бухальська, О.Вишняк, В.Євтух, В.Кулик, О.Куць, Л.Масенко, Р.Лозинський, Г.Півторак, В.Радчук та ін., однак спеціального історико-правового дослідження статусу російської мови ще не створено. Актуальність даної статті також зумовлена різноманітними суспільно-політичними спекуляціями навколо мовного питання, статусу російської мови в Україні, ролі мовного чинника у подіях революції Гідності та війни на Донбасі.

МЕТА РОБОТИ полягає у вивченні етнополітичних та етнокультурних особливостей функціонування російської мови після проголошення незалежності України, актуалізації здобутків та проблем мовного законодавства.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологія дослідження полягає в дотриманні принципів об'єктивності й історизму, системного

аналізу і узагальнення, історичного плюралізму та багатофакторності. Для реалізації поставленої мети і завдань авторка використала комплекс загальнонаукових, міждисциплінарних і конкретно-історичних методів.

РЕЗУЛЬТАТИ

Згідно із загальноукраїнським соціологічним опитування, яке провів у 2003 р. Київський міжнародний інститут соціології (КМІС), на сучасній карті України чітко виділяються три регіони за мовною ознакою: 1) західний та центральний, де абсолютно домінує українська мова; 2) центральний, де відносно домінує російська мова; 3) східний та південний, де абсолютно домінує російська мова [1, с. 684]. Переважне вживання російської мови в окремих регіонах України має історичне, демографічне, культурне, політичне підґрунтя, яке пов'язане з домінуванням росіян у Російській імперії, а згодом СРСР. Така ситуація зумовила слабкість процесів українізації навіть у місцях традиційного компактного розселення українців західного та центрального регіонів. У східному та південному регіонах активно відбувалися процеси асиміляції української ідентичності російською. На початку ХХІ ст., як показують соціологічні опитування, українців, які ідентифікують себе з українським етносом, у Донбасі було у два рази менше, ніж на Львівщині [2].

Враховуючи той факт, що в Україні російська мова за часів СРСР посідала чільне місце, першочерговим завданням українського демократич-

ного руху стало ухвалення відповідних потребам українства змін законодавчої бази. Тому у жовтні 1989 р. Верховна Рада УРСР ухвалила Закон «Про мови в Українській РСР» [3], а 27 жовтня 1989 р. Верховна Рада УРСР ухвалила Закон УРСР «Про зміни і доповнення до Конституції (Основного Закону) Української РСР», виклавши статтю 73 Конституції УРСР в такій редакції: «Державною мовою Української Радянської Соціалістичної Республіки є українська мова». Ці зміни стали першою серйозною поступкою партійного керівництва УРСР у мовному питанні.

Закон «Про мови в Українській РСР» закріпив державний статус української мови, гарантував всебічний її розвиток і функціонування в усіх сферах суспільного життя. Проект Закону про мови було винесено на Всенародне обговорення, в ході якого було висловлено 23967 пропозицій і зауважень. Більшість із них (77,2 %) містили конкретні доповнення і пропозиції, 16 % пропонували запровадити дві державні мови в усій республіці або в окремих її регіонах (Крим, Донбас), 13,3 % схвально відгукнулися про законопроект, 4,6 % містили негативну оцінку [4, с. 180]. Ці показники засвідчили, що проблема мови сколихнула суспільство. Потреба досягнення внутрішньої національної злагоди обумовлювала особливу увагу до мовних проблем. Влада змушена була йти на поступки, надати можливість відроджувати українську мову та мови національних меншин.

Згідно зі статтею 2 «Державна мова Української РСР» цього Закону українська мова набула статусу державної «з метою сприяння всебічному розвитку духовних творчих сил українського народу, гарантування його суверенної національно-державної самобутності» [3]. Республіканським і місцевим державним, партійним, громадським органам, підприємствам, установам та організаціям ставилось завдання створювати всім громадянам необхідні умови для вивчення української мови та поглибленого оволодіння нею. З іншого боку, Українська РСР зобов'язувалася створювати необхідні умови для розвитку і використання мов інших національностей в республіці. Зокрема, в роботі державних, партійних, громадських органів, підприємств, установ та організацій, розташованих у місцях проживання більшості громадян інших національностей (міста, райони, сільські та селищні Ради, сільські населені пункти, їх сукупність) допускалося використовуватися поряд з українською і їхні національні мови. Обов'язком службових осіб державних, партійних, громадських органів, установ та організацій стало володіння українською і російською мовами, а в раз необхідності і іншою національною мовою в обсязі, необхідному для виконання службових обов'язків.

Стаття 8 «Захист мов» була спрямована на застереження прав громадян користуватися українською чи будь-якою іншою мовою, а публічне приниження чи зневажання, навмисне спотворення української чи інших мов в офіційних документах і текстах, створення перешкод і обмежень користуватися ними, проповідь ворожнечі на

мовному ґрунті тягнули за собою відповідальність, встановлену законом.

Окреслені засади мовної політики в Україні, у т.ч. й щодо захисту російської мови, дублювалися у всіх наступних рішеннях законодавчих та виконавчих органів влади. Спеціальною Постановою «Про порядок введення в дію Закону Української РСР «Про мови в Українській РСР» Верховна Рада Української РСР ухвалила ввести в дію Закон Української Радянської Соціалістичної Республіки з 1 січня 1990 р. і визначила строки поступового впровадження окремих положень закону в усі сфери суспільного життя. Окремим пунктом Постанови було ухвалено доручити Раді Міністрів Української РСР розробити і до 1 липня 1990 р. прийняти «Державну програму розвитку української мови та інших національних мов в Українській РСР на період до 2000 року». Така програма була затверджена Постановою Ради Міністрів України від 12 лютого 1991 р. Вона містила докладний план дій, спрямованих на зміну мовної ситуації в Україні. Характерно, що в історії Української РСР періоди посиленої уваги до розвитку української мови були водночас періодами посиленої уваги до національно-культурних та мовних потреб національних меншин. І це було не випадково, а закономірно: адже це були дві невід'ємні сторони інтернаціоналізму в мовній і взагалі національно-культурній політиці СРСР.

Зі здобуттям Україною незалежності у серпні 1991 р. мовні проблеми, пов'язані з деформацією мовної ситуації, не втратили своєї актуальності. Дві етноспільноти – українська та російська, які складали 95,1 % населення України, фактично визначали мовну ситуацію в державі. У 1989–1994 рр. процес зросійщення вдалося дещо призупинити, однак попри конституційне закріплення статусу української мови як державної у 1996 р. в окремих регіонах України, зокрема в Криму та на Донбасі, вона не набула життєво необхідної сили, яка сприяла б розвитку єдності держави. У певних сферах суспільного життя, особливо комунікативній, продовжувала домінувати російська мова. Українська мова більше поширена в Центральній Україні, на Півночі та Заході країни, російська – на Півдні та Сході, де функціонування української мови часто обмежене лише державними установами. У сучасних мовних реаліях на Сході та Півдні України об'єднавчим може стати гасло досягнення реальної фактичної двомовності, що порівняно з нинішнім станом суттєво розширить сферу вживання української мови.

Ситуація, коли нерідна мова корінного населення претендує на роль, адекватну рідній, є неприродною та руйнівною. Співіснування двох мов у таких обставинах породжує конфлікт і боротьбу. Наслідком такої політики стає роздвоєна між російською та українською культурною ідентичністю свідомість населення України, яка загрожуватиме національній безпеці. Викривлена мовно-культурна ситуація гальмує процеси етнополітичного об'єднання громадянської нації, бо саме загальнонаціональна мова є наймогутнішим чинником суспільно-політичної консолідації. Спільна мова є одним із головних факторів відродження і утвердження нації,

стабільності держави. Цю роль за два десятиліття незалежності України українській мові не вдалося виконати через політичне протистояння та інертність посттоталітарного мислення керівників центральних та місцевих органів управління.

Керівництво України з перших днів незалежності брало до уваги етнічну строкатість населення держави, надало національним меншинам право утворювати громадсько-політичні та національно-культурні об'єднання, які сприяли їхньому всесторонньому розвитку та збереженню етнічної самобутності. Найбільш чисельними та активними серед них були Всеукраїнські російські: Товариство російської культури «Русь», культурно-просвітницьке товариство «Русское собрание», громадські організації «Руський рух України» та «Російська община України». Крім того, на Півдні України діяли регіональні національно-культурні об'єднання: Кримське товариство російської культури (Сімферополь), «Русское движение Украины» (Одеса), «Русский Дом» (Мелітополь), Севастопольське товариство російської культури, а також російські товариства й об'єднання в Одесі та Херсоні тощо. Ціком закономірно, що російська мова продовжувала домінувати у Криму й столиці АРК – місті Сімферополі.

Попри те, що в Україні утвердилося розуміння української нації як державно-політичної, громадянської, а не етнічної спільноти, що дало змогу національним меншинам вважати себе українцями, зберігаючи при цьому свою етнічну самобутність, серйозною проблемою стало використання статусу російської мови у політичному процесі. Через значну кількість росіян в Україні та їхнє історично привілейоване становище у СРСР, ще й сьогодні на різних рівнях дискутують про їхній правовий статус, хоча українське законодавство однозначно стверджує, що в Україні вони є національною меншиною з усіма належними правами й обов'язками її громадян. Політичні сили проросійської орієнтації, насамперед Комуністична партія та Партія регіонів, використовували питання російської мови для підігрівання єдності електорату, нав'язували проблему другої державної мови, закріплення за російською мовою статусу мови міжнаціонального спілкування.

Політичними свободами і можливістю створювати громадсько-політичні організації в Україні останнім часом користувалися російські, на жаль, відверто сепаратистські сили. М.Джемільєв, голова Меджлісу, відзначив особливо активним так званий Народний фронт «Севастополь-Крим-Росія», що з'єднав низку проросійських суспільних об'єднань під сепаратистськими гаслами, посягаючи на територіальну цілісність і недоторканість України. Діяльність цього фронту пов'язана з антиукраїнськими шовіністичними колами в Москві й розповсюджена у всіх регіонах. Серед найрадикальніших російських громадсько-політичних організацій періоду 2000-х рр. були: «Русская община Крыма», «Объединение казаков АРК», «Таврический союз», «Русское единство», «Словянское братство» та інші, які є відверто

антиукраїнськими й закликали повернути Крим Росії та якнайдовше зберігати Севастополь як базу російського Чорноморського флоту [5], [6, с. 402, 450].

За роки незалежності України змінюється також статус суспільного ваги російської мови. Російська мова перестає бути в центрі національно-державних інтересів, змінюється історично сформований стереотип поведінки колись державної нації на роль національної меншини, що знижує відчуття психологічної комфортності життя росіян [7, с. 288]. Втрату привілейованого статусу росіяни сприймають як дискримінацію за етнічною чи мовною ознакою в Україні, що зовсім не відповідає дійсності [8, с. 13–15]. У багатьох регіонах України російська мова продовжує виконувати функцію мови міжетнічного спілкування, тому деякі етнічні меншини володіють нею краще, ніж українською.

Фактор більшої комунікативної потужності російської мови за умови високого рівня асиміляції міського населення Півдня та Сходу України, а також частково Центрального регіону країни, не сприяє послабленню тенденцій до русифікації, зокрема серед молоді. Однак у цих регіонах спостерігається зростання двомовності внаслідок підвищення ступеня володіння українською мовою російськомовними жителями цих областей. Знання української історії і мови позитивно впливає на процеси соціальної адаптації національних меншин, підвищує конкурентоспроможність та стимулює подальше професійне зростання російськомовних громадян.

Порівняльний аналіз соціально-психологічного самопочуття 12 найчисельніших національностей України засвідчив, що росіяни виявилися найбільш незадоволеними соціальними умовами та станом міжетнічних відносин в Україні. Причому, якщо вживання росіян у нову для себе роль у західному регіоні країни відбувається в основному спокійно, то у південних та східних областях, особливо в Криму, цей процес фактично лише почався [9, с. 152]. Г.Півторак переконаний, що духовне прозріння російськомовних земляків відбувається дуже повільно й болісно. Закономірний процес відродження мови корінної нації в умовах відновлення української державності вони сприймають як особисту образу, насильство над тими, хто вважає своєю рідною російську мову. Цей процес видається їм шкідливим і недоречним, бо багато з них і досі переконані в штучності й меншовартості української мови, утвердження якої в різних сферах суспільного життя нібито збіднить їхню духовність і взагалі здається їм актом несправедливості [10]. Однак, у цілому росіяни як етнічна група мають найкращі з усіх національностей умови для розвитку і задоволення своїх національно-культурних потреб. Дослідження показують, що 33% росіян вважають ці умови сприятливими для розвитку своєї етнічної групи, лише 10% дотримуються протилежної думки [9, с.151]. Тому важливо, щоб темою двомовності не спекулювали політики, особливо у час виборчих кампаній.

Як свідчать опитування КМІС (лютий 2012 р.) лише 14,4% респондентів на заході України вважали

за необхідне, щоби українська мова була державною, а російська вживалася як місцева офіційна мова в тих місцевостях, де більшість населення цього бажає; натомість на півдні і сході України таких 36,0%, а в Донбасі та Криму 60,2% [11]. Російська мова в Україні має більшу «міць», є «сильною мовою», тобто мовою вищих функцій соціального життя (мова адміністрації, культури, інформації) [7, с. 290]. Зважаючи на таке розповсюдження російської мови в Україні, Комісія експертів від Ради Європи, яка проводила у травні 2008 р. моніторинг застосування Хартії регіональних мов або мов меншин, рекомендувала українським органам влади «враховувати цей факт під час вживання заходів, спрямованих на застосування Хартії» та відзначила, що «російській мові має бути надано особливе місце» [12]. З іншого боку, наголошено, що регіональна мова або мова меншин не може загрожувати існуванню державної мови. Харківська міська рада, Луганська обласна рада, Севастопольська міська рада та Донецька обласна рада визнали російську мову регіональною мовою відповідно до Європейської хартії регіональних мов або мов меншин. Утім ці рішення були оскаржені Прокуратурою. Суди скасували ухвали місцевих / регіональних органів влади про надання російській мові спеціального статусу або захисту.

У серпні 2011 р. у Верховній Раді України за поданням представників Партії регіонів В. Коліснichenка та С. Ківалова з'явився законопроект «Про засади державної мовної політики», який 7 лютого 2012 р. було зареєстровано за № 9073 і ухвалено 3 липня 2012 р. [13]. Згідно з законом, для надання мові національних меншин статусу регіональної необхідно, щоб 10 % населення регіону визнало її рідною. Мови національних меншин (російська, білоруська, болгарська, вірменська, гагаузька, ідиш, кримськотатарська, молдавська, німецька, новогрецька, польська, ромська, румунська, словацька та угорська, а також русинська, караїмська та кримчацька) набували статусу регіональних і могли функціонувати на рівні з державною у всіх сферах життя, в органах державної влади всіх рівнів, у сфері адміністративних послуг, судочинстві, підприємницькій діяльності, за винятком Збройних Сил України. Реформи повинні були прийти і в сферу освіти, тобто навчання в Україні планувалось провадити як державною, так і іншими мовами, а російську мову зробити регіональною в 13 з 27 адміністративно-територіальних одиницях України першого рівня. Закон був ухвалений з численними порушеннями, обмежував поширення державної української мови в роботі органів місцевого самоуправління, системі загальноосвітніх закладів.

Ухвалення Закону викликало акції протесту по всій країні, критику з боку націонал-патріотичних сил, Конгресу національних громад України, до якого входять болгарська, естонська, єврейська, литовська, німецька, польська, румунська, ромська, угорська, кримськотатарська, татарська та вірменська громади. Також піддали критиці «мовний» закон «Союз гагаузів України», Асоціація єврейських організацій

та общин України та Всеукраїнська громадська організація російської культури «Русь».

Спроба скасування Закону «Про основи державної мовної політики» внаслідок революції Гідності викликала на фоні «зради» Президента В.Януковича масове невдоволення мешканців Сходу та Півдня України [14, с. 303]. Політичне проти-стояння щодо зовнішньої та внутрішньополітичних перспектив між новою центральною владою і місцевою владою в Донбасі та АРК прикривалось у тому числі й мовною картою. Розвиток подій, участь російськомовних патріотів в АТО, захисті України від зовнішньої агресії засвідчили другорядність політичних мовних чвар перед цінністю збереження держави та громадянського миру.

ВИСНОВКИ

За роки незалежності в Україні склалися соціально-політичні передумови для толерантної інтеграції російського населення в українське суспільство, що не виключає збереження росіянами своєї етнічної ідентичності, збереження та розвитку російської мови. Зайва політизація мовної проблеми призвела до додаткового протистояння, була використана не на користь єдності України.

Література

- ¹. Закарпаття 1919–2009 років: історія, політика, культура / [під ред. М. Вегеша, Ч. Фединець; редколлег.: Ю. Остапеч, Р. Офіцинський, Л. Сорко, М. Токар, С. Черничко; відп. за вип. М. Токар]. – Ужгород: Поліграфцентр “Ліра”, 2010. – 720 с.
- ². Савоскул С. Суверенизація України: етнічна ідентичність українського і російського населення / С. Савоскул // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2003. – № 4. – С. 44–60.
- ³. Закон Української Радянської Соціалістичної Республіки «Про мови в Українській РСР» від 28 жовтня 1989 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1989. – 9 листопада. – № 45.
- ⁴. Куць О. Мовна політика в державотворчих процесах України: Навчальний посібник / О. Куць. – Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2004. – 275 с.
- ⁵. Семена М. Куди “дрейфує” Крим? / М. Семена // День. – 2009. – 16 грудня.
- ⁶. Адамович С. Соборність та регіональний розвиток у суспільно-політичному житті незалежної України / С. Адамович. – Івано-Франківськ, 2009. – 884 с.
- ⁷. Чаплик М. Культурне життя росіян України 1989–2001 рр.: мовний аспект / М. Чаплик // Історичні і політологічні дослідження: наук. журнал. – Донецьк: Вид-во Донецького нац. ун-ту. Історичний ф-т, 2005. – №3/4 (25/26). – С.286–290.
- ⁸. Чаплик М. Росіяни в Україні (1989–2001 рр.): історико-демографічний аспект: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук.: спец. 07.00.01 «Історія України» / М. Чаплик. – Київ, 2007. – 20 с.
- ⁹. Євтух В. Етнонаціональна структура українського суспільства: довідник / В.Євтух, В.Трошинський, К.Галушко, К.Чернова. – К., 2004. – 328 с.
- ¹⁰. Півторак Г. Українці: звідки ми і наша мова. Походження української та російської мов: міфи та

історична правда / Григорій Півторак // День. – 2011. – 20–21 травня.

¹¹ Кулик В. Мовна карта і громадська думка / В. Кулик // Дзеркало тижня. – 2012. – 17 березня.

¹² Доповідь Комітету експертів про застосування Хартії Україною // Європейська хартія регіональних мов або мов меншин. Застосування Хартії в Україні. Перший цикл моніторингу (7 липня 2010 року,

Страсбург) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.coe.int/t/tdeducation/minlang/.../UkraineECRML1_ukr.pdf.

¹³ Закон України «Про засади державної мовної політики» // Відомості Верховної Ради. – 2013. – № 23. – Ст. 218.

¹⁴ Донбас в етнополітичному вимірі. - К.: ІПіЕНД імені І.Ф. Кураса НАН України, 2014. – 584 с.

КОНСУЛЬТАЦІЇ

КОМУ ВИГІДНА ЛІКВІДАЦІЯ "ДЕЛЬТА БАНКУ"?

(продовження, початок на стор. 26)

Микола Лагун, акціонер Дельта Банку виданню дав пояснення ЛІГАБізнесІнформ цій події: «Не можна сказати, що доля банку остаточно вирішена. Протягом найближчих трьох місяців триватиме пошук рішення, вигідного як для власника банку, так і держави. Сподівається отримати допомогу від держави або потенційних інвесторів у вигляді додаткового капіталу. Але довіра до керівника НБУ – В. Гонтаревої, з його слів давно втрачена» [3]. Тобто, керівництво буде шукати можливі шляхи щодо відновлення платоспроможності банку, але без допомоги державного фінансування.

Щодо заяви голови НБУ В. Гонтаревої, то вона прокоментувала дану ситуацію так: "Національний банк бачив можливість націоналізації цього банку. Після того, як Національний банк вийшов з такою пропозицією, експертна рада розглядала можливість націоналізації банку "Дельта", тому проводилася оцінка портфелю цього банку, оцінка якості активів, але в підсумку було прийнято рішення, що активи цього банку, на жаль, не були найкращими. Ситуація, яка склалася з банком, вам вже відома", - заявила Гонтарева [4].

Якщо брати інформацію із видання Економічна правда, щодо причин банкрутства, то зазначається що в "Дельті" йде активна робота із заміною застав за кредитами. Деякі власники великих депозитів нібито отримали замість своїх грошей переуступку боргу по кредитам [5].

Наприклад, зазначає журналіст видання, так вчинив один з акціонерів "Дельти" - американська Cargill, яка була стратегічним партнером Лагуна з 2011 року. Як повідомило наше джерело в НБУ, приблизно місяць тому вони поміняли свої вимоги до "Дельти" на частину її кредитного портфеля, і зникли [5].

Також подібну точку зору зазначено у виданні ЛІГАБізнесІнформ:

"Невідомо, навіщо активи виводилися з банку. Можливо, акціонер розраховувався за боргами. І, тим не менш, вже восени кошти почали йти з банку", - розповідає співрозмовник ЛІГАБізнесІнформ.

Видання Forbes пояснило імовірну причину відмови від допомоги державного регулювання:

«Ось дві цифри. 94% вкладників "Дельти" мають депозити розміром до 200 тис грн. Щоб повернути їм борги, буде потрібно 16,4 млрд. грн. А для докапіталізації були необхідні 22 млрд. грн. З чого НБУ і Мінфін, мабуть, зробили висновок, що ліквідація більш вигідна» [6].

Тобто можемо чітко виявити причини банкрутства АТ «Дельта Банк»:

- Неузгодженні дії керівництва банку із керівництвом НБУ.

- Латентний вивід активів банку;

- Заміна застав більш вигідними кредитами.

Тобто, ліквідність банку приведе до хиткого становища усієї банківської системи України, адже втративши банк – втратили вкладників. Але щодо повернення сум вкладникам, то в НБУ зазначається, що 94% вкладників Дельта Банку мають вклади у межах гарантованої Фондом гарантування вкладів фізичних осіб суми 200 тисяч гривень, таким чином вони отримують їх у повному обсязі. Кількість осіб, що претендують на повернення становить 554 тисяч.

Джерела

1. http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=15093047

2. [http://www.prostobank.ua/spravochniki/banki/\(name\)/delta](http://www.prostobank.ua/spravochniki/banki/(name)/delta)

3. <http://finance.liga.net/banks/2015/3/4/articles/42500.htm>

4. <http://www.segodnya.ua/economics/finance/delta-bank-nacionalizirovat-ne-budut-gontareva-597132.html>

5. <http://www.epravda.com.ua/publications/2015/03/3/532005/>

6. <http://forbes.ua/ua/business/1385412-shcho-bude-z-delta-bankom-i-chomu-mikola-lagun-rozprodae-aktivi>

Кореспондент

Журналу "Економіка. Фінанси. Право"

Загорська Вікторія